

סדר תפילת התענית לעת צרה

סדר תפילת התעניות

כתב הרמב"ם הלכות תעניות פרק א' "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות, כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו.

ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה וזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם הטו וגו', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם, אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי, כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי.

ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור עד שירוחמו מן השמים, ובימי התעניות האלו זועקין בתפלות ומתחננים ומריעין בחצוצרות בלבד. **וכתוב בספרי (בהעלותך פיסקא עו) "רבי עקיבא אומר וכי חצוצרות מזכירות [והלא דמים מזכירים] אלא שאם יכולים להריע ולא הריעו מעלה אני עליהם כאלו לא הוזכרו לפני המקום"**

בעניין תקיעת חצוצרות: במשנה בר"ה מבואר שבמקדש תוקעין בשופר וחצוצרות שופר מקצר וחצוצרות מאריכות שמצוות היום בחצוצרות, ומוכח שבתענית תמיד תוקעים רק בחצוצרות, וכן נראה הלשון בתלמוד בבלי (ר"ה כז). מקום שיש חצוצרות אין שופר וכן פסק הרמב"ם (פרק א' מתעניות הל' ד'), וכן תמה בבעל המאור (על הרי"ף ר"ה ו). על שיטת הגאונים שנהגו לתקוע בשופר, ובירוש' אמרו לשון אחרת 'חצוצרות במקדש ואין חצוצרות בגבולין' ומשמע שבגבולין יש בתעניות שופר ולא חצוצרות וכן בבבלי תענית (יד). שמריעין בתעניות בשופר עיי"ש ואמרו בירוש' (תענית ב' א') למה תוקעין בקרנות לומר הרי אנו חשובים כבהמה, והראב"ד (על הרי"ף ר"ה ו). יישב הדברים שעל סדר הברכות יש חצוצרות ואחר התפילה מתחננין עם שופר, והרמב"ן (שם, וכן בביאור התלמוד טו). חילק שבשעת מלחמה בעינן חצוצרות ובשאר צרות אפשר שופר ונראה מדבריו וכן מבואר ברשב"א להדיא שבשאר צרות אין קפידא במה תוקעין וכן נראה שנקט הר"ן שם, יש שרצו לבאר בדעת הרמב"ן שתוקעים בחצוצרות רק במחנה המלחמה, ולא כל המתענים על צרת המלחמה, דהנה הרמב"ן ביאר טעם הדבר שאינו נוהג אלא במלחמה דחצוצרות בכינופיא דכל ישראל תליא, והבינו דהכוונה היא כפשוטו שמתאספים כל ישראל למקום אחד [ואף דבמחנה אין כל העם נמצאים אנשי הצבא נציגי כל העם הם], אבל נראה ברור דכוונת הרמב"ן הוא משום שבמלחמה כל ישראל נתונים בצרה זו וכלשונו הברור במלחמות (ר"ה כז). 'שכל ישראל תלויין בדבר', וכן בדרשה לר"ה כתב שאין חצוצרות נוהגות ב'תעניות דעיר אחת ומדינה אחת' (וכ"כ הריטב"א תענית יב:). מבואר דאין התאספות הקהל בפועל קובעת אלא האם הצרה היא צרה דכל ישראל. מ"מ ממסקנת הדברים ברור שבצרת מלחמה ודאי שיש לתקוע בחצוצרות ובשאר צרות נח' בזה ולהראב"ד בברכות חובה בחצוצרות ומלבד זה מתחננים בשופר ולרמב"ן וסייעתו מביאים או שופר או חצוצרות ורק לא יביא שניהם כאחד, ולהרמב"ם ובעל המאור מביאים דווקא חצוצרות ואין שופר בכלל, (בביאור הירוש' י"ל שתקעו בשופר כשהלכו לקברות או כעין זה וכמ"ש הראב"ד), ובשו"ע ס' תקעה כתב שמתריעין בשופר ולא הזכיר חילוק ושם בביאור הגר"א כתב פשוט שנקט כן כי החילוק הוא בין שאר צרות לשעת מלחמה.

סדר התפילה לתעניות בתפילת כד' ברכות: סדר התפילה מבוסס על המשנה במסכת תענית פרק ב' ועל התלמוד בבלי שם שבתעניות מלחמה אומרים זכרונות ושופרות ולא רק בתעניות גשמים ומוכח שגם בשאר צרות אומרים סדר זה של כד' ברכות וכ"כ להדיא הראשונים בתענית על סוגיא זו [עיי' רמב"ן וריטב"א ומאירי ועוד], וכך פסק הטור ס' תקעט (ובבית יוסף שם אחרי שהאריך בדברי הטור כתב בסוף ההלכה שמשמע ברמב"ם שא"ז ברכות רק בז' תעניות אחרונות של הגשמים, אמנם בלחם משנה על הרמב"ם תענית ד' א' הוכיח שבשעת מלחמה אומרים כד' ברכות וביאר שאז גם לדעת הרמב"ם י"ל כד' ברכות, וע"ז לא דיבר הבית יוסף כיון שלא עסק בדיני מלחמה כדמוכח בעניין שופר וחצוצרות וכמו שנתבאר לעי', והרמב"ן תענית טו. "מצאתי להר"מ במז"ל שהוא סבור שאין מפסיקין בתענית ואין נוהגין בחומרות אלו אלא על הגשמים, אבל מודה שמתפללין בהם כ"ד ומתריעין ומתפללין נעילה בכל מקום, ואין זה נכון" עכ"ל וחולק עליו לגבי חומר תענית שזה נוהג בכל הצרות ולא רק בגשמים ולומד בדעת הרמב"ם שיש כד' ברכות בכל

סדר תפילת התענית לעת צרה

התעניות, ויתכן שהבין שמה שכתב ז' אחרונות לאפוקי ג' ראשונות ושניות ואולי גם בב"י כתב רק 'משמע' מטעם הזה, וראיתי מי שהוכיח בדעת הרמב"ם כן שלגבי זכרונות ושופרות כתב שאומר מעין הצרה ולא כתב מעין עצירת גשמים ומשמע דס"ל שבכל צרה מתפללין כד' וכ"כ המהרי"ל (הובא במבוא לספרו, מכון ירושלים) שלא הנהיג כן מחמת הגויים אבל למעשה רצה להנהיג כן, ויש ראייה מדברי רבי יהודה שבמקום זכרונות ושופרות הנהיג לומר רעב כי יהיה דבר כי יהיה ולא הנהיג לומר הפסוקים של 'בהעצר שמים' אף שהם מדברים על הגשמים יותר ברור ונראה הטעם כיון שפסוקים אלו מדברים בעניין כל הצרות וזה עוד ראייה לזה העניין, וממילא בכל הצרות יש לומר כד' ברכות וכ"ש בעת צרה של מלחמה יש לומר כד' ברכות.

בשו"ע ס' תקס"ו מביא שנקטו להלכה שבכל צרה שמתפללין יכול ש"צ לקבוע ברכת 'עננו' ונח' שם כשקבעו תענית לתשובה סתם אם אפשר לומר 'עננו' עיי"ש, ומתוך הדברים שם מוכח שאין הבדל בין ברכת עננו לו' ברכות אלא רק באיזה תעניות מברכים אותם אבל לא בגדרי ציבור לעניין זה, ועיי"ש בביאור הגר"א שהביא ראייה לשו"ע (ומקורו בבית יוסף שם) מהירוש' סוף פ"א שתענית שבנינו לא יכלו לומר ותן טל ומטר כי כיחידים דמו ומ"מ לגבי ו' ברכות מבואר שם להדיא שמתפללין, ומוכח מהבית יוסף והגר"א שדין ו' ברכות הוא כמו דין עננו לגבי גדרי ציבור, [ומה שרצו להוכיח מהברכי יוסף (ס' תקעה ס"ק א') שחילק בצורת גזירת התענית של סדרי תעניות שמה מדובר על גזרת תענית כחומר תענית דס"ל שא"צ דווקא נשיא אלא מועיל שליחותיהו קעבדין, אבל לא דיבר שם על סדרי התענית של כד' ברכות וכמו שברור שם בהמשך (ס"ק ט'), וע"ע בדבריו סימן תקעו סק"ה מ"ש שגם נראה שנקט כן].

בעניין תפילת נעילה: עיי' בטור ובבית יוסף ס' תקעט בעניין תפילת נעילה בתעניות והרמב"ם (פ"ד מתעניות הל' יח') כתב שבכל תענית על הצרות מתפללין נעילה ובטור משמע שרק בז' אחרונות וכל כל צרה שמתריעין עליה, וממילא לכל הראשונים שמתפללין כד' בכל עת צרה ודאי מתפללין נעילה ואף להרמב"ם יש להתפלל נעילה, [ויש שרצו לומר שאין מתפללין כד' ברכות בנעילה אבל אין לזה מקום וכמבואר להדיא בכל הראשונים שמתפללין בכל ג' תפילות ומ"ש הרמב"ם שחרית ומנחה לאפוקי אלו שאומרים שרק בנעילה וכן מבואר ברמב"ן בדעת הרמב"ם והוא פשוט והערתי זה רק בגלל ששמעתי שיש שרוצים לומר לא כן, ועיי' שו"ע ס' תקעה ד' שמתריעין בתפילת שחרית וכתב שם הגר"א שע"כ בכל התפילות מוסיף ומוכיח כן מתענית יג' ששאלו מתי ש"צ מוסיף רק ברכת עננו ויישבו בג' ראשונות עיי"ש ולא באו ליישב בשחרית ובמנחה ע"כ שאומר בכל התפילות עיי"ש ומראיתו מוכח שה"ה בנעילה ובנעילה מוסיף מה אנו כמו ביוה"כ בסוף יומא עיי"ש], בריטב"א תענית י. כתב שבזמן הזה יש לנו כח להרבות בכד' ברכות ותקיעות ונעילה אבל לא כתענית ציבור לחומר תעניות ולגבי להפסיק לר"ח חנוכה ופורים נקט שיש כח אף בזמן הזה (ובאופן זה כתב שיאמרו הלל בחנוכה אבל לא בר"ח ויפלו על פניהם, וז"ל הריטב"א יב: "ודעת הגאונים ז"ל שלא נאמר זה אלא לענין חומרי איסור היום בהפסק מבעוד יום ושאר עינויין, אבל לענין תפלות ובקשות תענית צבור הוא שאין בזה צורך לגזירת נשיא וכל צבור רשאי לבקש רחמים על עצמו, הילכך אף בתעניות שלנו יש נעילה וז' ברכות והתרעות כמו בא"י, ונראה בדבריו שהוא מצד צרות שאין להמתין בהם, ונראה שזה הטעם שמברכין ז' ברכות אלו שכל אלו נענו מיד בתפילתן אבל אחרים לא נענו מיד בעת תפילתם, אמנם בסוף דבריו שם (יב:) סייג דבריו וכתב "וכן אנו נוהגים בארצות הללו אלא שאין אנו נוהגים בתפלת נעילה, כי אנו חוששים שמא להוסיף תפלה יתירה כעין יוה"כ תענית צבור גמור בעי, ומוסף תפלה דאמרינן שמא כ"ד ברכות הוה דהוה נמי בבבל, ואף על פי שאין זה מחוור אין מבטלין מנהג בדבר" ונראה דס"ל שיש להתפלל נעילה אבל לא נהגו כן עיי"ש.

1מיכה (ה ו-ז כ) והיהו שְׁאֲרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כָּטַל מֵאֵת יְיָ כְּרִבִּיּוֹת
עַל־יַעֲשֹׁב אֲשֶׁר לֹא־יִקְוָה לְאִישׁ וְלֹא יִיחַל לְבִנֵי אָדָם: וְהָיָה שְׁאֲרִית יַעֲקֹב
בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּאֲרִיָּה בְּבִהְמוֹת לָעַר כִּכְפִּיר בְּעִדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר
אִם עֶבֶר וְרִמָּס וְטָרַף וְאִין מִצִּיל: תָּרַם יְדָךְ עַל־צָרֶיךָ וְכָל־אֹיְבֶיךָ יִכָּרְתוּ:

וְהָיָה בְּיוֹם־הַהוּא נֹאֵם־יְיָ וְהִכְרַתִּי סוּסֶיךָ מִקֶּרְבֶּךָ וְהִאֲבֹדְתִי מִרְכָּבֹתֶיךָ:
וְהִכְרַתִּי עָרֵי אֲרָצְךָ וְהִרְסֹתִי כָל־מִבְצָרֶיךָ: וְהִכְרַתִּי כְשָׁפִים מִיָּדְךָ וּמַעֲוֹנִים
לֹא יִהְיוּ־לָךְ: וְהִכְרַתִּי פְסִילֶיךָ וּמִצְבוֹתֶיךָ מִקֶּרְבֶּךָ וְלֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לְמַעֲשֵׂה
יָדֶיךָ: וְנִתְּשֹׁתִי אֲשִׁירֶיךָ מִקֶּרְבֶּךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ: וְעָשִׂיתִי בָאָף וּבְחִמָּה נֶקֶם
אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ: שְׁמַעוּ־נָא אֶת אֲשֶׁר־יְיָ אֹמֵר
קוּם רִיב אֶת־הַהָרִים וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבָעוֹת קוֹלְךָ: שְׁמַעוּ הָרִים אֶת־רִיב יְיָ
וְהִאֲתַנִּים מִסְדֵּי אֲרָץ כִּי רִיב לִי עַם־עַמּוֹ וְעַם־יִשְׂרָאֵל יִתּוֹכַח: עַמִּי מָה־
עָשִׂיתִי לָךְ וּמָה הִלַּאתִיךָ עֲנֵה בִי: כִּי הֶעֱלַתִּיךָ מֵאֲרָץ מִצְרָיִם וּמִבְּיַת עַבְדִּים
פָּדִיתִיךָ וְאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת־מֹשֶׁה אֹהֶרֶן וּמִרְיָם: עַמִּי זָכַר־נָא מַה־יַּעַץ בָּלָק
מֶלֶךְ מוֹאָב וּמַה־עָנָה אֹתוֹ בַּלַּעַם בֶּן־בְּעוֹר מֶן־הַשִּׁטִּים עַד־הַגִּלְגָּל לִמְעַן דַּעַת
צַדִּיקוֹת יְיָ: בְּמַה אֶקְדָּם יְיָ אֵכָף לֵאלֹהֵי מָרוֹם הָאֶקְדָּמְנוּ בְּעוֹלוֹת בַּעַגְלִים
בְּנֵי שֹׁנָה: הִירָצָה יְיָ בְּאַלְפֵי אֵילִים בְּרַבְבוֹת נְחָלֵי־שָׁמֶן הֶאֱתַן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי
פָּרִי בִטְנֵי חֲטָאת נִפְשֵׁי: הִגִּיד לָךְ אָדָם מַה־טּוֹב וּמַה־יָּלֵךְ דּוֹרֵשׁ מִמֶּךָ כִּי אִם־
עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֵסֶד וְהִצָּנֶה לָכֶת עַם־אֱלֹהֶיךָ:

¹ בחיבור התשובה למאירי ובספר האשכול הביא מתשובות הגאונים סדר של קריאות לעצירת גשמים ז' קריאות בתורה וז' הפטרות עיי"ש, ובטור כתב לעצירת גשמים שמפטיר על דברי הבצרות, ונראה בדבריו (סי' תקעה) שבכל צרה מפטיר מעניין הצרה וכ"כ הבית יוסף שם, וממילא נראה מכל הדברים שקורין בעניין הצרה, ולכן סוּדָר כֹּאן הַפְטָרָה מֵעֲנִיִּין הַתְּשׁוּבָה וְהַבְּטָחוֹן וְהַתְּקוּהָ בִּה' לְבַדּוֹ בְּנִצְחוֹן יִשְׂרָאֵל עַל הָאוֹמוֹת וּבִסּוּפּוֹ הַזִּכְרָת יג' מִדּוֹת שִׁבְסוּף מִיכָּה, וּבִעֲנִיִּין קְרִיאַת הַתּוֹרָה הַמְּנַחֵג לְקִרְוֵא 'וִיחַל' וּבִתּוֹסְפוֹת (מְגִילָה לֵא:) כִּתְבוּ שְׁנֵהוּ כֹךְ ע"פ מִסְכַּת סוֹפְרִים אִף שֶׁהוּא דֹלָא כַּהֲמִשְׁנָה, וְשֵׁם (בִּמ"ס) מְבוּאֵר שֶׁבִּז' אַחֲרוֹנוֹת קוֹרִין בְּרֻכּוֹת וּקְלָלוֹת וּלְכַאוּרָה ה"ה בְּכָל תַּעֲנִית שׁוֹזְעֵקִין וְכִמּוֹ כֹד' בְּרֻכּוֹת וְאִינוּ מוֹכְרִחַ, וּבִרְמב"ם (פ"ג מִתְפִּילָה ה"ח) כִּתְבוּ בְּרוּר לְקִרְוֵא בְּרֻכּוֹת וּקְלָלוֹת, וּמֵהַסֵּדֵר הֵנ"ל נִרְאָה שֶׁלֹּא הִקְפִּידוּ עַל הַקְּרִיאָה בְּכָל עֵת וּשְׁיִנוּ אֲפִילוּ בְּכָל ז' תַּעֲנִיּוֹת וּלְכֹן אִינוּ מוֹכְרִחַ שְׁצִרִּיק לִשְׁנוֹת הַמְּנַחֵג, וְע"ע בְּבֵית יוֹסֵף סִי תַקֵּט בִּעֲנִיִּין סִדְרֵי הַקְּרִיאָה, וּבִמְבוּא לְמַהֲרִ"ל בִּסְדֵּר הַקְּרִיאָתוֹ שֵׁם תִּיקֵן לְקִרְוֵא בִּשְׁחִירֵית בְּרֻכּוֹת וּקְלָלוֹת וְלַהֲפָטִיר וְעִמּוּד שְׁלֵמָה וּבִמְנַחָה לְקִרְוֵא וִיחַל וְלַהֲפָטִיר דְּרָשׁוּ [וּבְיוֹם ב' סִידֵּר לְקִרְוֵא בִּשְׁחִירֵית פֶּרֶשֶׁת הַשְּׁבֹעַ כְּשִׁיתִּטּוֹ בְּכָל תַּעֲנִית שֶׁל צָרָה שֶׁחַל בְּיוֹם ב' וְהַפְטָרָה לְקִרְוֵא שׁוֹבָה, עִי' טוֹר וְשׁו"ע ס' תַקְסוֹ], וּבִמְאִירֵי (תַעֲנִית טז:) כִּתְבוּ שְׁקוֹרִין וִיחַל אֲפִל' שְׁמַעִיקֵר הַדִּין יֵשׁ לְקִרְוֵא בְּרֻכּוֹת וּקְלָלוֹת, וְיֹתֵר נִרְאָה שְׁמַעִיקֵר הַדִּין אֲפֶשֶׁר לְקִרְוֵא וִיחַל אֲבֵל מִתְקַנֵּת הַגְּאוֹנוֹם נִרְאָה שֶׁלֹּא הִקְפִּידוּ בִּזָּה כ"כ.

קול יי לעיר יקרא ותושיה יראה שִׁמְךָ שִׁמְעוּ מִטָּה וּמִי יַעֲדָה: עוד האש
בית רשע אצרות רשע ואיפת רזון זעומה: האזנה במאזני רשע ובכיס
אבני מרמה: אשר עשיריה מלאו חמס וישביה דברו־שקר ולשונם רמיה
בפיהם: וגם־אני החליתי הכותך השמים על־חטאתך: אתה תאכל ולא
תשבע וישחך בקרבך ותסג ולא תפליט ואשר תפלט לחרב אתו: אתה
תזרע ולא תקצור אתה תדרוך־זית ולא־תסוד שֶׁמֶן ותירוש ולא תשתה־
יין: וישתמר חקות עמרי וכל מעשה בית־אחאב ותלכו במעצותם למען
תתי אתך לשמה וישביה לשרקה וחרפת עמי תשאו:

אללי לי כי הליתי כאספיקי־קִיץ כעללת בציר אין־אשכול לאכול בכורה
אותה נפשי: אבד חסיד מן־הארץ וישר באדם אין כלם לדמים יארבו
איש את־אחיהו יצודו חרם: על־הרע פלים להיטיב השר שאל והשפט
בשלוש והגדול דבר הנות נפשו הוא ויעבתוה: טובם כחֲדָק ישר ממסוכה
יום מצפיד פקדתך באה עתה תהיה מבוכתם: אל־תאמינו ברע אל־
תבטחו באלוף משכבת חיקך שמר פתחי־פיד: כי־בן מנבל אב בת קמה
באמה כלה בחמתה איבי איש אנשי ביתו: ואני בני אצפה אוחילה לאלהי
ישעי ישמעני אלהי: אל־תשמחי אלבתי לי כי נפלתי קמתי כי־אשב בחשך
יי אור לי: זעף יי אשא כי חטאתי לו עד אשר יריב ריבלי

ועשה משפטי יוציאני לאור אראה בצדקותי: ותרא אלבתי ותכסה בושה
האמרה אלי אין יי אלהיך עיני תראינה בזה עתה תהיה למרמס פטיט
חוצות: יום לבנות גדיך יום ההוא ירחק־חוק: יום הוא ועדיך יבוא למני
אשור וערי מצור ולמני מצור ועד־נָהָר וגם מים וְהָרָה הָהָר: והיתה הארץ
לשממה על־ישביה מפרי מעלליהם: רעה עמך בשבטך צאן

נחלתך שכני לבדד יער בתוך פרמל ירעו בשן וגלעד כימי עולם: כימי
צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות: יראו גוים ויבשו מפל גבורתם ושימו
יד על־פה אזניהם תחרשנה: ילחכו עפר כנחש כזחלי ארץ ירגזו
ממסגרתיהם אל־יי אלהינו יפחדו ויראו ממך: מי־אל כמוד נשא עון ועבר
על־פֶּשַׁע לשאקית נחלתו לא־החזיק לעד אפו כי־חפץ חסד הוא: ישוב
ירחמנו יכבש עונותינו ותשליך במצלות ים כל־חטאותם: תתן אמת ליעקב
חסד לאברהם אשר־נשבעת לאבותינו מימי קדם:

עיקר נוסח התפילה הוא על פי הסדר שסדר הטור ס' תקעט בשם הגאונים וכיוצא בו סדרו בשם הגאונים הרמב"ן
בתענית טו. והמאירי שם טז: ובאבודרהם סדר תפלת התעניות ובעוד ראשונים, והובאו הדברים בתשובות הגאונים

החדשות (ס' סד) [ויש נוסח כזה למעשה במחזור רומא ובסידור ספרד רפ"ד ועוד מקומות שנהגו כן למעשה] ובפסקי ריא"ז ובדברי תלמיד הרמב"ן [הובאו דבריו בקובץ שיטות קמאי] יש הרבה דברים מתוך מה שהנהיגו למעשה בעניין הזה, ורואים שהיה בזה הנהגות למעשה ואין בזה חידוש, וכתבו עוד שמאריכים כראון השליח ציבור וכמבואר בירושלמי ברכות (א' ה') עיי"ש, בנוסח זה לא חסר ממה שכתבו הגאונים שצריך לומר ולא נוסף על מה שנמצא בראשונים בעניין הזה.

סדר ז' ברכות

רְאֵה בְּעֵינֵינוּ וְרִיבָה רִיבָנוּ, וּגְאֹלֵנוּ מִהָרָה לְמַעַן שְׁמֹד, וּפְדֵנוּ מִכָּל צָרָה, כִּי פוֹדֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ אַתָּה מֵעוֹלָם, כְּכָתוּב בְּתוֹרָתְךָ, לֵכֵן אָמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יי וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבָדְתָם וְגֵאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבְשַׁפְּטִים גְּדִלִים: וְנֹאמַר, וְאַרְדּוּ לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֹתוֹ מִן הָאָרֶץ הַהִוא אֶל אָרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל אָרֶץ זֵבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ אֶל מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרָזִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: וְנֹאמַר, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֱהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֱהִיָּה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם: וּבְדַבְרֵי קִדְשְׁךָ נֹאמַר, גֵּאלְתָּ בְּזֵרוּעַ עֲמֹד בְּנֵי יִעֲקֹב וַיֹּסֶף סָלָה: וְנֹאמַר, יֹאמְרוּ גְאוּלִּי יי אֲשֶׁר גֵּאלְתָּ מִיַּד צָר: וְנֹאמַר, זָכֹר עֲבָדְתְּךָ קִנִּיתָ קֶדֶם גֵּאלְתָּ שֶׁבֶט נִחַלְתָּךְ הִר צִיּוֹן זֶה שְׁכֵנֶתְךָ בּוֹ: וְעַל יְדֵי עֲבָדֶיךָ הַנִּבְיָאִים נֹאמַר, אֵל תִּירָאִי תוֹלַעַת יִעֲקֹב מִתִּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ נָא יי וְגֵאלְךָ קִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל: וְנֹאמַר, כֹּה אָמַר יי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וּגֵאלוֹ יי צְבָאוֹת אֲנִי רֹאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבְּלַעֲדִי אֵין אֱלֹהִים: וְנֹאמַר, וַיִּירָאוּ מִמֶּעֶרֶב אֶת שֵׁם יי וּמִמְזָרַח שָׁמֶשׁ אֶת כְּבוֹדוֹ כִּי יָבֹא כְנֹהֵר צָר רוּחַ יי נִסְסָה בּוֹ: וּבֹא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשֶׁבִי פֹשַׁע בִּינְעֻקָב נָא יי:

יכול להוסיף כאן סליחות כראונו אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ עֲנֵה אוֹתָנוּ בַּיּוֹם הַזֶּה וּפְנֵה אֵלֵינוּ בְּהַמּוֹן רַחֲמֶיךָ וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים אֶת תַּפְלִיתֵינוּ, וְקִיֵּם לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֹסֶד וְאֶת הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר הַמֹּרִיָּה, וְתִרְאֶה לְפָנֶיךָ עֲקֵדָה שְׁעָקֵד אֲבָרָהָם אָבִינוּ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְכַבֵּשׁ רַחֲמֵינוּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבָּב שָׁלֵם. כְּכָתוּב בְּתוֹרָתְךָ, וַיִּבְאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לּוֹ הָאֱלֹהִים וַיָּבִין שֵׁם אֲבָרָהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת הָעֵצִים וַיַּעֲקֵד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לָעֵצִים: וַיִּשְׁלַח אֲבָרָהָם אֶת יִדּוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמֶּאֱכָלֶת לִשְׂחַט אֶת בְּנוֹ: וַיִּקְרָא אֵלָיו מֵלֵאָד יי מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אֲבָרָהָם אֲבָרָהָם וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי: וַיֹּאמֶר אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱר וְאֵל תַּעֲשׂ לּוֹ מְאוּמָה כִּי עַתָּה יִדְעָתִי כִּי

² נוסח הפתיחה הוא כדברי הטור וסדר הפסוקים כמבואר במאירי ובריטב"א שמאריך בפסוקים בעניין גאולה והעקידה ונמצא בכ"י עתיק פיוט לתפילת עצירת גשמים ומשם נלקח סדר הפסוקים ונוסף פסוקים בעניין הצרה וכמ"ש בזכרונות ושופרות, והמשך הברכה ועניין העקידה מבואר בכל מסדרי ברכה זו וכן בתיקון המהרי"ל לתעניות ובאשכול סידר נוסח פיוט לעקידה שעובר מעניין העקידה לגאולה ובזה נסתיים נוסח הברכה, ובכל סדרי הקדמונים יש את נוסח הסיום כמו בר"ה וכמבואר בטור וברמב"ן ואז אומר 'מי שענה'.

³ בתיקון הגאונים מתחיל כאן וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אֲבָרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וְאִיָּה הָשָׂה לְעֹלָה: וַיֹּאמֶר אֲבָרָהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה לּוֹ הָשָׂה לְעֹלָה בְנִי וְיִלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:

יִרְא אֱלֹהִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ מִמֶּנִּי: וַיֵּשֶׂא אֲבִרְהָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה אֵיל אַחֵר נֹאחֵז בְּסִבְבְּךָ בְּקִרְנָיו וַיִּלְךָ אֲבִרְהָם וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלְהָ תַּחַת בְּנוֹ: וַיִּקְרָא אֲבִרְהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יֵי יִרְאָה אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהָר יֵי יִרְאָה: כֵּן יִכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת כַּעַסְךָ מֵעַלֵּינוּ, וּבִטּוֹבְךָ הַגָּדוֹל יָשׁוּב חֲרוֹן אַפֶּיךָ מֵעַמְּךָ וּמֵעִירְךָ וּמִנְחֻלְתְּךָ. כִּפְתּוֹב בְּתוֹרַתְךָ, וַיִּקְרָא מֵלֶאֱד יֵי אֵל אֲבִרְהָם שְׁנִית מִן הַשָּׁמַיִם: וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָאִם יֵי כִי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ: כִּי בָרַךְ אֲבִרְכְּךָ וְהִרְבָּה אֲרִבָּה אֶת זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחוֹל אֲשֶׁר עַל שִׁפְתֵי הַיָּם וַיִּרְשׁ זֶרְעֶךָ אֶת שְׁעַר אֵיבָיו:

מסדרם של הגאונים בשם "חכמי הוראה" (דהיינו אמוראים) אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ: אֵיתָן לְמַד דְּעַת, בְּטָרָם יָדְעוּךָ כֹּל, גָּלָה לְכָל יָצוֹר, דָּרַךְ לְלִכְתָּ בָּהּ, הִבָּחֵן מַעֲשֵׂיֶיךָ דּוֹר, וְעַמְדָּ בְּכָל נִסְיוֹן, זֶה נִסִּיתוּ בַּעֲשֶׂר, חֲנֻנְתּוֹ לְמֵאָה פָּרִי, טוֹב בְּנֶאֱמָדָ לּוֹ, יֵלֵךְ לְנִיחָח חֲשִׁקְתִּיו, כָּמָה בְּצוּיָךְ מִלֶּךְ, לֹא אַחֵר בְּדָבָר, מִהֵר וְכִרְתָּ עֲצִים, נִשָּׂא אֵשׁ וּמֵאֲכַלְתָּ, שָׁם עַל-בְּנוֹ יְחִידוֹ, עֲצִים עוֹלָה, פָּנָה וְהִכִּין מִזְבֵּחַ, צָג וַעֲקָדוֹ כִּכְבֹּשׁ, קָח בִּידוֹ מֵאֲכַלְתָּ, רַחֲמֵי אֵל נִכְמְרוּ, שְׂדֵי הַשָּׁמִיעַ מִמַּעַל, תִּפְּן יָדְךָ מִהֵרָה, תִּמּוֹר בֶּן רָצִיתִי, תִּפּוֹשׁ בְּסִבְבְּךָ בְּקֶרֶן, תִּפְּן אֵל בְּאֶפְרוֹ, תִּזְכֹּר לָנוּ עֲקֻדָּתוֹ, תַּעַן עֲנוֹי נַפְשֵׁנוּ, תִּגְאָלְנוּ גָּאֵל חֲזָק.

4 **מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבִרְהָם אֲבִינוּ בְּהָר הַמּוֹרְיָה, ⁵הוא יַעֲנֶה אוֹתָנוּ** ⁶וְאֵת כָּל קְהִלּוֹת הַקֹּדֶשׁ וְכָל הַשְּׂרוּיִים בְּצַעַר וּבִצְרָה וְכָל הַשְּׁבוּיִם הוּא יִשְׁלַח מִלֶּאֱכֹ וַיּוֹשִׁיעֵם וַיַּפִּדֵם וּמִכָּל צָרוֹתֵיהֶם יַצִּילֵם] **וַיִּשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתָנוּ וַיִּגְאָלְנוּ מִכָּל צָרוֹתֵינוּ הַיּוֹם הַזֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:**

⁷תַּקְעוּ הַכִּהָנִים תַּקְעוּ תוֹקְעִים תַּקִּיעָה [שְׁבָרִים-תְּרוּעָה תַּקִּיעָה] ⁸אֵל הוֹרִיתָ לָנוּ לּוֹמֵר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה,

⁴ בהר הבית בכל ברכה מסיים "ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם" ואחר החתימה ועניית בשכמל"ו מכריז תקעו/הריעו ואז אומר 'מי שענה' בלא חתימה ותוקעין ומריעין.

⁵ הנוסח 'אותנו' כך הוא בתשובות הגאונים ובר"ף ובמאירי ועוד ראשונים, ויש בתשובות הגאונים (תשובות ר' נטרנאי שבהגדש"פ בסידור רע"ג) שמשנים מנוסח המשנה שלא להוציא עצמו מן הכלל כמבואר בדברי שמואל בבלי בברכות מט: ובירוש' ברכות פרק ז', ובאבודרהם כתב שאין לחוש לזה להוציא עצמו מן הכלל בדרך תחנונים עיי"ש.

⁶ תוספת זו במחזור רומא וכן בתיקון הגאונים שבאשכול הביא שמוסיף בקשות מעניין הצרה ובפסקי ריא"ז סידר לכל ברכה תוספת כדי שתפילת 'מי שענה' תהא מעין חתימה בתוך 'מי שענה'.

⁷ נוסח ההכרזה כמבואר בתלמוד שמכריז כסדר הזה לכהנים, וי"ג בשניהם בני אהרן אבל ברוב כה"י והדפוסים מחלק בין התקיעה שמכריז הכהנים להרעה שמכריז בני אהרן ויל"ע הטעם, ומבואר בראשונים שבכל ברכה תוקעין ומריעין ותוקעין או להיפך מריעין ותוקעין ומריעין אבל ברמב"ן הביא לכל ברכה אחד מהם ובקובץ שיטות קמאי הביא כן מתלמיד הרמב"ן בשם רב האי גאון שבמקדש היה כסדר שלמעלה ובגבולין רק אחד מהם בכל פעם וכ"ה בסידור ספרד (רפ"ד) אבל שאר ראשונים נקטו שתוקע על כל ברכה, והראב"ד בהשגות חילק שבמקדש היה רק אחד מהם ובגבולין היה כסדר שלמעלה.

⁸ כ"ה בטור ובאבודרהם שאומר 'ויעבור' וסודר כנוסח הגאונים שמקדים לפני 'ויעבור' מ'אל הורית לנו' ואחריו פיוט 'היום וכו' אם כבנים עיי"ש הפיוט לתענית גשמים, ובתיקון הגאונים מבואר שעל כל ברכה נופלים על פניהם בתחינות, ואולי טעמם ע"פ המשנה בסוף תמיד שעל כל תקיעה השתחויה, ובירוש' (שביעית א' ה', ע"ז ד' א') נראה שיש סדר השתחויה של תענית אבל אין ראיה אם הוא תוך התפילה או לאחריה, ובבבלי מגילה (כב.) נראה שנפילת אפיים היתה אחר קריאת התורה ואולי מיידי בתפילת המנחה שהקריאה לפני זה (וכמבואר בסוף מגילה ל: שתחילה קורין בתורה ואח"כ מתחננים), והיום נהוג נפילת אפיים אחרי התפילה מיד, ומ"מ נראה שהשתחויה של תענית היא מעיקר סדר היום, ואפילו בר"ח שחל בתענית אמרו שנופלים על פניהם (תענית ב יד) והובא בבית יוסף (סי' תקעט) עיי"ש.

זָכַר לָנוּ הַיּוֹם בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, כְּהוֹדַעְתָּ לַעֲנִי מִקֶּדֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיֵּרָד
יְיָ בַּעֲנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם, וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְיָ: וַיַּעֲבֹר יְיָ עַל פְּנֵיו וַיִּקְרָא: ^{קהל: יי}
יְיָ אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב חֶסֶד וְאֶמֶת: נֹצַר חֶסֶד לְאֲלָפִים נָשָׂא עוֹן
וּפָשַׁע וְחִטָּאָה וְנִקְהָה. וְסִלַּחְתָּ לַעֲוֹנֵינוּ וּלְחַטָּאתֵינוּ וְנִחַלְתָּנוּ:

⁹ הַיּוֹם שְׁעָה שְׁוֹעֵת צַעֲקִים בְּכַח לָאֵל, הַיּוֹם גָּאֵל לַעֲמָד גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל, הַיּוֹם
תִּרְחַם עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִם כְּבָנִים אִם כְּעַבְדִּים, אִם כְּבָנִים רַחֲמֵנוּ כְּרַחֵם
אֵב עַל בָּנִים, וְאִם כְּעַבְדִּים עֵינֵינוּ לֶךְ תְּלוּיוֹת עַד שֶׁתַּחֲנִנּוּ וְתוֹצִיא כְּאוֹר
מִשְׁפָּטֶנוּ, אִיוֹם קְדוֹשׁ:

¹⁰ עֲנֵנוּ יְיָ ^{קהל:} עֲנֵנוּ, עֲנֵנוּ אֱלֹהֵינוּ ^{קהל:} עֲנֵנוּ, עֲנֵנוּ אָבִינוּ ^{קהל:} עֲנֵנוּ, עֲנֵנוּ אֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵינוּ ^{קהל:} עֲנֵנוּ, עֲנֵנוּ אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ ^{קהל:} עֲנֵנוּ, עֲנֵנוּ פֶּחַד יִצְחָק ^{קהל:} עֲנֵנוּ,
עֲנֵנוּ אָבִיר יַעֲקֹב ^{קהל:} עֲנֵנוּ.

¹¹ אֶתְּהָ זֹכֶר מַעֲשֵׂה עוֹלָם וּפּוֹקֵד כָּל יְצוּרֵי קֶדֶם, כִּי זָכַר כָּל הַיְצוֹר לִפְנֵיךָ
בָּא, מַעֲשֵׂה אִישׁ וּפְקֻדָּתוֹ וְעֲלִילוֹת מַצְעָדֵי גִבּוֹר, מַחֲשָׁבוֹת אָדָם וְתַחֲבֻלוֹתָיו
וַיִּצְרֵי מַעֲלָלֵי אִישׁ, אֲשֶׁרִי אִישׁ שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח וְכֵן אָדָם יִתְאַמֵּץ בָּךְ, כִּי
דוֹרְשִׁיךָ לְעוֹלָם לֹא יִפְשְׁלוּ וְלֹא יִכְלְמוּ לְנֹצַח כָּל הַחוֹסִים בָּךְ, ¹² כִּי זָכַר כָּל
הַמַּעֲשִׂים לִפְנֵיךָ בָּא וְאֶתְהָ דוֹרֵשׁ מַעֲשֵׂה כָלֶם.

וְגַם אֶת נֶחַ בְּאַהֲבָה זְכַרְתָּ, וְתִפְקְדֵהוּ בְּדַבָּר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים בְּהִבְיָאֵךְ אֶת
מִי הַמְּבֹוֹל לְשַׁחַת כָּל בָּשָׂר מִפְּנֵי רַע מַעֲלָלֵיהֶם, עַל כֵּן זָכְרוֹנוּ בָּא לִפְנֵיךָ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְהַרְבּוֹת זִרְעוֹ כְּעַפְרוֹת תִּבֵּל וְצִאֲצָאֵיו כְּחוֹל הַיָּם, כְּפִתּוֹב בְּתוֹרְתְךָ,
וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֶחַ וְאֶת כָּל הַחֲתִיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּתִבָּה
וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל הָאָרֶץ וַיִּשְׁכּוּ הַמַּיִם: וְנֹאמֶר, זָכַר לְאֲבֹרֵהֶם לִיִּצְחָק
וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בָּךְ וְתִדְבֹּר אֱלֹהִים אֲרָבָה אֶת זִרְעֶכֶם
כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן לְזִרְעֶכֶם וְנִחַלוּ לְעַלְמִם:
וְנֹאמֶר, וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אֲבֹרֵהֶם
אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב: וְנֹאמֶר, זָכַר לְעַבְדֶּיךָ לְאֲבֹרֵהֶם לִיִּצְחָק וּלְיַעֲקֹב אֵל
תִּפְּנֵן אֵל קָשִׁי הָעַם הַזֶּה וְאֵל רִשְׁעוֹ וְאֵל חֲטָאתוֹ: וּבְדַבְּרֵי קִדְשְׁךָ נֹאמֶר, כִּי

⁹ בטור הביא סדר אמירת 'היום' לתענית גשמים ובדברי תלמיד הרמב"ן יש את הסדר לשאר צרות וזה ע"פ
הנוסח שם לשאר צרות ושורה שלישית זה עניין הצרה שבארץ ישראל.

¹⁰ בגמ' תענית יד. מבואר שמתריעין ב'עננו' והמשמעות שם שזה מקביל לתקיעות וממילא אומרו על כל ברכה,
ובסדר שבמאירי מבאר שאומרו בתוך הברכה ובתיקון הגאונים שבאשכול הוא לאחר הברכה, ובתשובות
הגאונים (עמנואל אופק סי' סט) מדבר שם שמחליפין ש"צ בין הברכות עיי"ש, ובר"ן (על הרי"ף ר"ה ו.) ובעוד
ראשונים יש משמעות שאמירת עננו שבתענית היא לאחר התפילה.

¹¹ פתיחת הברכה כסדר ר"ה ומדלג מה שאינו קשור לר"ה וסדר הדילוג בכל מקום סדרו שונה ולמעלה הוא
ע"פ הטור וסדר הפסוקים הוא לפי עניין התענית ששונה מעניין ר"ה וכמבואר ברמב"ם (פ"ד מתעניות ה"ה)
שאומר זכרונות ושופרות מעין הצרה, וגם סיום הברכה ע"פ תיקון הגאונים שברמב"ן ובטור.

¹² ברמב"ן והטור חסר קטע זה ובריטב"א ובנימוקי יוסף כתבוהו וכן במחזור רומא נמצא.

דַּרְשׁ דְּמִים אוֹתָם זָכַר לֹא שָׁכַח צַעֲקַת עֲנוּיִם: וְנֹאמַר, וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנָּחֵם כְּרַב חֲסִדוֹ: וְנֹאמַר, זָכַר יְיָ לִבְנֵי אָדָם אֶת יוֹם יְרוּשָׁלַם הָאֲמָרִים עָרוֹ עָרוֹ עַד הַיְסוֹד בָּהּ: וְעַל יְדֵי עֲבָדֶיךָ הַנְּבִיאִים נֹאמַר, הִלֵּךְ וְקִרְאֵת בְּאֲזְנֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר, כֹּה אָמַר יְיָ זִכְרָתִי לָךְ חֲסִיד נְעוּרֶיךָ אֶהְבֵּת כְּלוּלֶיךָ, לְכַתֵּב אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאַרְץ לֹא זְרוּעָה: וְנֹאמַר, וְזִכְרָתִי אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אוֹתְךָ בִּימֵי נְעוּרֶיךָ וְהַקְמוֹתִי לָךְ בְּרִית עוֹלָם: וְנֹאמַר, הֲבֵן יָקִיר לִי אֶפְרַיִם אִם יֶלֶד שֶׁעָשָׂים כִּי מֵיִי דִבְרִי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד, עַל כֵּן הֵמוּ מַעֲי לֹו רַחֵם אֶרְחַמְנוּ נָאִם יְיָ:

יכול להוסיף כאן סליחות כרצונו

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ זְכָרְנוּ בְּזִכְרוֹן טוֹב מְלַפְנֶיךָ וּפְקִדְנוּ בְּפִקְדֹת יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים מְשֻׁמִּי שְׁמִי קָדָם וּבַעֲבוּר שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל יָשׁוּב חֲרוֹן אַפֶּךָ מַעֲמָךְ וּמִנְחַלְתֶּךָ, וְקִיָּם לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת הַדְּבָר שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ, כְּאָמֹר, "וְזִכְרָתִי לָהֶם בְּרִית רַאשֵׁינִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לְהִיּוֹת לָהֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי יְיָ:" אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ תִּבְּא לְפָנֶיךָ תִּפְלִתְנוּ וְשִׁמְע בְּקוֹל צַעֲקָתֵנוּ וּכְשַׁעֲנִית לְאֲבוֹתֵינוּ עַל יָם סוּף עֲנֵנוּ, כְּאָמֹר, "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֵל תִּירָאוּ הַתִּיַּצְבוּ וִירָאוּ אֶת יְשׁוּעָתִי יְיָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם: יְיָ יִלְחֶם לָכֶם וְאֹתָם תַּחֲרִשׁוּ"¹³

מִי שֶׁעָנָה אֶת ¹⁴מֹשֶׁה וְאֲבוֹתֵינוּ עַל יָם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אוֹתָנוּ [וְאֵת כָּל קְהִלּוֹת הַקֹּדֶשׁ וְכָל הַשְּׂרוּיִים בְּצַעַר וּבִצְרָה וְכָל הַשְּׂבוּיִם הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ וַיּוֹשִׁיעֵם וַיַּפְדֵּם וּמִכָּל צָרוֹתֵיהֶם יַצִּילֵם] **וַיִּשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתֵנוּ וְלֹא יִשְׁכַּחֵנוּ הַיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ זִכְרֵךְ הַנִּשְׁכָּחוֹת:**

הֲרִיעוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן הֲרִיעוּ מְרִיעִים שְׁבָרִים-תְּרוּעָה [תְּקִיעָה שְׁבָרִים-תְּרוּעָה] אֵל הוֹרִית לָנוּ לוֹמֵר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, זָכַר לָנוּ הַיּוֹם בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, כִּהְוִדְעָתָ לַעֲנִי מִקֶּדֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:

¹³ בתיקון הגאונים נוסף: וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה מֶה תַּצַּעַק אֵלַי דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ: וְאֵתָה הָרָם אֶת מִטֶּה וְנִטָּה אֶת יְדֶךָ עַל הָיָם וּבִקְעָהוּ וַיִּבְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הָיָם בִּיבֻשָּׁה: וְאֲנִי הִנְנִי מַחֲזִיק אֶת לֵב מִצְרַיִם וַיִּבְאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָהּ בַּפְּרָעָה וּבְכָל חִילוֹ בְּרַכְּבוֹ וּבַפְּרָשָׁיו: וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְיָ בְּהַפְכֶּדִי בַּפְּרָעָה בְּרַכְּבוֹ וּבַפְּרָשָׁיו: וַיִּסַּע מִלֶּאֶד הָאֱלֹהִים הַהֵלֶךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עֲמוּד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם: וַיִּבְּא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעָנָן וְהַחֲשָׁךְ וַיִּאָּר אֶת הַלֵּילָה וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלֵּילָה: וַיִּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הָיָם וַיִּלָּךְ יְיָ אֶת הָיָם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל הַלֵּילָה וַיִּשָּׁם אֶת הָיָם לַחֲרָבָה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם: וַיִּבְּאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הָיָם בִּיבֻשָּׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיָּמִינָם וּמִשְׁמָאלָם: וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיִּבְּאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוֹס פְּרָעָה רָכְבוֹ וּפְרָשָׁיו אֶל תוֹךְ הָיָם: וַיְהִי בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְיָ אֶל מַחֲנֵה מִצְרַיִם בַּעֲמוּד אֵשׁ וַעֲנָן וַיְהִי אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: וַיִּסַּר אֶת אֶפֶן מִרְכַּבְתָּיו וַיִּנְהַגְהוּ בְּכַבְדָּת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוּסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְיָ נִלְחַם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם: וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה נִטָּה אֶת יְדֶךָ עַל הָיָם וַיִּשְׁבוּ הַמַּיִם עַל מִצְרַיִם עַל רַכְּבוֹ וְעַל פְּרָשָׁיו: וַיִּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הָיָם וַיִּשָּׁב הָיָם לִפְנוֹת בְּקֶרֶב לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ וַיִּנְעַר יְיָ אֶת מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הָיָם: וַיִּשְׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת הָרַכָּב וְאֶת הַפְּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרָעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בָּיָם לֹא נִשְׁאָר בָּהֶם עַד אֶחָד: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִיבֻשָּׁה בְּתוֹךְ הָיָם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיָּמִינָם וּמִשְׁמָאלָם: וַיּוֹשַׁע יְיָ בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיִּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׁפַת הָיָם: וַיִּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בַּמִּצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת יְיָ וַיֹּאמְרוּ בֵּין וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

¹⁴ במשנה לא גרס 'משה' אבל בתיקון הגאונים גרסוהו וכ"ה בראשונים שסדרו סדר זה.

וַיֵּרָד יְיָ בַּעֲנָן וַיִּתְּצֵב עִמּוֹ שָׁם, וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְיָ: וַיַּעֲבֹר יְיָ עַל פְּנֵי וַיִּקְרָא:
 קהל: יְיָ אֵל רַחוּם וְחַנוּן אַרְךָ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְאֶמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לְאֲלָפִים
 נָשָׂא עוֹן וּפָשַׁע וַחֲטָאָה וְנִקָּה. וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:

הַיּוֹם שָׁעָה שְׁוֹעֵת צָעֲקִים בְּכַח לָאֵל, הַיּוֹם גָּאֵל לַעֲמָד גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל, הַיּוֹם
 תִּרְחַם עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִם כְּבָנִים אִם כְּעַבְדִּים, אִם כְּבָנִים רַחֲמָנוּ כְּרַחֵם
 אֲבָ עַל בָּנִים, וְאִם כְּעַבְדִּים עֵינֵינוּ לְךָ תְּלוּיּוֹת עַד שֶׁתַּחֲנֵנוּ וְתוֹצִיא כְּאוֹר
 מִשְׁפָּטֵנוּ, אִיוֹם קְדוֹשׁ:

עֲנֵנוּ יְיָ קהל: עֲנֵנוּ אֱלֹהֵינוּ קהל: עֲנֵנוּ, עֲנֵנוּ אָבִינוּ קהל: עֲנֵנוּ, עֲנֵנוּ עֲזֵרַת
 הַשִּׁבְטִים קהל: עֲנֵנוּ.

אֲתָה נִגְלִיתָ בַּעֲנָן בְּבוֹדֶךָ עַל עַם קָדְשְׁךָ לְדַבֵּר עִמָּם, מִן הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמַעְתָּם
 קוֹלְךָ וְנִגְלִיתָ עֲלֵיהֶם בְּעֶרְפְּלֵי טֹהַר, גַּם כָּל הָעוֹלָם כָּלוּ חָל מִפְּנֵיךָ וּבְרִיּוֹת
 בְּרָאשִׁית חָרְדוּ מִמֶּךָ, בְּהִגְלוֹתֶךָ מִלְּפָנֶיךָ עַל הָרַם סִינִי לְלַמֵּד לַעֲמָד תּוֹרָה
 וּמִצְוֹת, וּתְשַׁמִּיעַם אֶת הוֹד קוֹלְךָ וְדַבְּרוֹת קָדְשְׁךָ מִלְּהִבּוֹת אֵשׁ, בְּקוֹלוֹת
 וּבִרְקִים עֲלֵיהֶם נִגְלִיתָ וּבְקוֹל שׁוֹפָר עֲלֵיהֶם הוֹפַעְתָּ, כְּפָתוּב בַּתּוֹרָתְךָ, וַיְהִי
 בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִית הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבִרְקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל הָהָר וְקָל
 שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּחַרְד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה. וְנֹאמַר, וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר
 הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מִשֶּׁה יִדְבָּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל: וְנֹאמַר, וְכָל הָעָם
 רָאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלְּפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הָהָר עָשָׂן, וַיֵּרָא
 הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמִדוּ מֵרַחֵק: וּבִדְבָרֵי קָדְשְׁךָ נֹאמַר, עֲלֵה אֱלֹהִים בְּתִרְעוּעָה יְיָ
 בְּקוֹל שׁוֹפָר: וְנֹאמַר, בְּחִצְצוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ יְיָ: וְנֹאמַר,
 בְּמִקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּ אֶת קוֹל הַשׁוֹפָר שְׁמָה תִּקְבְּצוּ אֱלֵינוּ אֱלֹהֵינוּ יִלְחָם
 לָנוּ: וְנֹאמַר, יַעֲתֵר אֵל אֱלֹהֵי וַיִּרְצֵהוּ וַיֵּרָא פָנָיו בְּתִרְעוּעָה וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי
 צִדְקָתוֹ. וְעַל יְדֵי עֲבָדֶיךָ הַנְּבִיאִים נֹאמַר, ¹⁵ יְיָ כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת
 יַעֲרִי קִנְיָה יָרִיעַ אֶף יִצְרִיחַ עַל אֵיבָיו יִתְגַּבֵּר: וְנֹאמַר, וַיְיָ עֲלֵיהֶם יִרְאֶה
 וַיֵּצֵא כְּבָרֶק חֲצוֹ וַאֲדָנִי יְיָ בַּשׁוֹפָר יִתְקַע וְהָלַךְ בְּסַעֲרוֹת תִּימֹן: יְיָ צְבָאוֹת
 יִגֹּן עֲלֵיהֶם: וְנֹאמַר, תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן קָדְשׁוֹ צוּם קָרָאוּ עֲצָרָה: אֲסַפּוּ עַם
 קָדְשׁוֹ קָהֵל קִבְּצוּ זִקְנֵי אֲסַפּוּ עוֹלָלִים וַיּוֹנְקִי שִׁדִּים יֵצֵא חֲתָן מִחֲדָרוֹ
 וְכָלָה מִחֻפָּתָה: בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזִבַּח יִבְכוּ הַכֹּהֲנִים מִשְׁרָתִי יְיָ וַיֹּאמְרוּ חוֹסֶה
 יְיָ עַל עַמָּךְ וְאֵל תִּתֵּן נִחַלְתֶּךָ לְחִרְפָּה לְמַשָּׁל בָּם גּוֹיִם לָמָּה יֹאמְרוּ בְּעַמִּים
 אֵיךְ אֱלֹהֵיהֶם:

וְזָכַר לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ זְכוּתוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ עֲבָדֶךָ נְבִיאֶךָ

יכול להוסיף כאן סליחות כרצונו

¹⁵ וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בַּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּ
 לַיְיָ בַּהֵר הַקָּדֵשׁ בִּירוּשָׁלַם: וְנֹאמַר, כָּל יִשְׂרָאֵל תִּבֵּל וְשִׁכְנֵי אֶרֶץ. כְּנִשְׂא נִס הָרִים תִּרְאוּ וְכִתְקַע שׁוֹפָר
 תִּשְׁמָעוּ:

וְרַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַן שְׁמֹךְ. כְּפָתוּב, ¹⁶וַיִּרְעֵה הָעָם וַיִּתְקְעוּ בַשָּׁפוֹרוֹת וַיְהִי כְשֹׁמֵעַ הָעָם אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיִּרְעוּ הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וַתִּפֹּל הַחוֹמָה תַּחְתֶּיהָ וַיַּעַל הָעָם הָעִירָה אִישׁ נִגְדּוֹ וַיִּלְכְּדוּ אֶת הָעִיר: וְנֶאֱמַר, ¹⁷וַיֹּאמֶר יי אֵל יְהוֹשֻׁעַ קָם לָךְ לָמָּה זֶה אַתָּה נֹפֵל עַל פָּנֶיךָ: וְנֶאֱמַר, וְכִי תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְם בְּחִצְצוֹת וּנְזַפְרֹתֶם לִפְנֵי יי אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם:

מִי שֶׁנֶּהָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָל, הוּא יַעֲנֶה אוֹתָנוּ [וְאֵת כָּל קְהָלוֹת הַקָּדָשׁ וְכָל הַשְּׂרוּיִים בַּצֶּעַר וּבַצָּרָה וְכָל הַשְּׂבוּיִם הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ וַיּוֹשִׁיעֵם וַיַּפְּדֵם וּמִכָּל צָרוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם] וַיִּשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתָנוּ וַתְּרוּעוֹתֵינוּ הַיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹמֵעַ תְּרוּעָה:

תִּקְעוּ הַכִּהָנִים תִּקְעוּ תוֹקְעִים תִּקְיעָה [שְׁבוּרִים-תְּרוּעָה תִּקְיעָה] אֵל הוֹרִית לָנוּ לומר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, זָכַר לָנוּ הַיּוֹם בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, כְּהוֹדַעְתָּ לַעֲבָדֶיךָ מִקֹּדֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיֵּרָד יי בַּעֲנָן וַיִּתְּיָצֵב עִמּוֹ שָׁם, וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יי: וַיַּעֲבֹר יי עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא: ^{קהל:} יי יי אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְאֱמֶת: נִצָּר חֶסֶד לְאֱלֹפִים נִשְׂא עוֹן וּפָשַׁע וְחִטָּאָה וְנִקְהָ. וְסִלַּחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתָנוּ וְנִחַלְתָּנוּ: הַיּוֹם שָׁעָה שְׁוֹעֵת צַעֲקִים בְּכַח לָאֵל, הַיּוֹם גָּאֵל לַעֲמָךְ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל, הַיּוֹם תִּרְחַם עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִם כְּבָנִים אִם כְּעַבְדִּים, אִם כְּבָנִים רַחֲמָנוּ כְּרַחֵם אֲב עַל בָּנִים, וְאִם כְּעַבְדִּים עֵינֵינוּ לָךְ תְּלוּיוֹת עַד שֶׁתִּחַנְנוּ וְתוֹצִיא כְּאוֹר מִשְׁפָּטָנוּ, אִיוֹם קָדוֹשׁ: עֲנֵנוּ יי ^{קהל:} עֲנֵנוּ אֱלֹהֵינוּ ^{קהל:} עֲנֵנוּ, עֲנֵנוּ אֲבֵינוּ ^{קהל:} עֲנֵנוּ, עֲנֵנוּ הָעוֹנָה לַיהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָל ^{קהל:} עֲנֵנוּ.

¹⁸רְאֵה בְּצָרוֹתֵינוּ / וְהַצִּילֵנוּ מִשָּׁקָר / קְרָאנוּ לְפָנֶיךָ / אָנָּה עֲנֵנוּ. כְּפָתוּב

16 בתיקון הגאונים נוסף: וַיְהִי בַּהֲיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה אִישׁ עֹמֵד לִנְגֹדוֹ וְחָרְבוֹ שְׁלוֹפָה בִּידוֹ וַיִּלְךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם לְצָרֵינוּ: וַיֹּאמֶר לֹא כִי אֲנִי שָׂר צָבָא יי עָתָה בָּאתִי וַיַּפֵּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל פָּנָיו אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מַה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֵל עַבְדּוֹ: וַיֹּאמֶר שָׂר צָבָא יי אֵל יְהוֹשֻׁעַ שֶׁל נַעֲלָךְ מֵעַל רִגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו קָדָשׁ הוּא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כֵּן: וַיִּרְיָחוּ סִגְרֵת וּמִסְגָּרֵת מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִין יוֹצֵא וְאִין בָּא: וַיֹּאמֶר יי אֵל יְהוֹשֻׁעַ רָאָה נִתְתִּי בִּידְךָ אֶת יְרִיחוֹ וְאֶת מִלְכָּה גִבּוֹרִי הַחֵיל: וְסִבְתָּם אֶת הָעִיר כָּל אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הִקְיָף אֶת הָעִיר פַּעַם אַחַת כֹּה תַעֲשֶׂה שְׁשֶׁת יָמִים: וְשִׁבְעָה כְּהָנִים יִשָּׂאוּ שִׁבְעָה שׁוֹפָרוֹת הַיּוֹבְלִים לִפְנֵי הָאָרוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִסָּבּוּ אֶת הָעִיר שִׁבְעָה פַעֲמִים וְהַכְּהָנִים יִתְקְעוּ בַשּׁוֹפָרוֹת: וְהָיָה בְּמִשְׁךָ בִּקְרוֹן הַיּוֹבֵל כְּשֶׁמַּעֲכֶם אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר יִרְעוּ כָּל הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְנִפְלָה חוֹמַת הָעִיר תַּחְתֶּיהָ וְעָלוּ הָעָם אִישׁ נִגְדּוֹ:

17 פסוק זה הוזכר בירושלמי ששם נענה יהושע והפרשה מתחילה אחרי מלחמת העי' וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ שְׁמֹלֵתוֹ וַיַּפֵּל עַל פָּנָיו אֶרְצָה לִפְנֵי אָרוֹן יי עַד הָעֶרֶב הוּא זֹקֵנִי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עִפָּר עַל רֹאשׁוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶהָה אֲדֹנִי יי לָמָּה הָעִבְרֵת הָעִבְרִית אֶת הָעָם הַזֶּה אֶת הַיֵּרֶדן לְתֵת אוֹתָנוּ בִּיד הָאֱמֹרִי לְהַאֲבִידָנוּ וְלוֹ הוֹאֲלָנוּ וְנִשָּׁב בְּעֶבֶר הַיֵּרֶדן: בִּי אֲדֹנִי מַה אֲמַר אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִפָּךְ יִשְׂרָאֵל עָרְךָ לִפְנֵי אִיְבָיו: וַיִּשְׁמְעוּ הַכְּנַעֲנִי וְכָל יֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ וְנִסְבּוּ עָלֵינוּ וְהִכְרִיתוּ אֶת שְׁמֵנוּ מִן הָאֶרֶץ וּמַה תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל: וְהַמִּשְׁךָ יֵשׁ עוֹד פַּעַם שְׁחָ נַעֲנָה לַתְּפִלָּה יְהוֹשֻׁעַ בְּמִלְחָמוֹתָיו אִזְ נִדְבַר יְהוֹשֻׁעַ לִי בַיּוֹם תַּת יי אֶת הָאֱמֹרִי לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לַעֲנִי יִשְׂרָאֵל שְׁמִשׁ בְּגִבְעוֹן דּוֹם וְיִרַח בְּעֵמֶק אֵילָן: וַיִּדֹם הַשָּׁמֶשׁ וַיִּרַח עֲמֵד עַד יָקָם גּוֹי אִיְבָיו הֲלֹא הִיא כְּתוּבָה עַל סֵפֶר הַיִּשָּׁר וַיַּעֲמֵד הַשָּׁמֶשׁ בְּחִצֵּי הַשָּׁמַיִם וְלֹא אָץ לָבוֹא כְּיוֹם תָּמִים: וְלֹא הָיָה כְּיוֹם הַהוּא לִפְנֵי וְאַחֲרָיו לְשִׁמְעַי בְּקוֹל אִישׁ כִּי יי נִלְחָם לְיִשְׂרָאֵל:

¹⁸ תחילת הברכה הוא תיקון להתחלה לברכה כמבואר במאירי שלא יתחיל מיד בפסוקים אלא יאמר הקדמה.

בְּדַבְרֵי קִדְשֶׁךָ: שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֵל יְיָ בְּצַרְתָּהּ לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: יְיָ הַצִּילָה נַפְשִׁי מִשָּׁפֶת שֶׁקָּר מִלְּשׁוֹן רְמִיָּה: מִהַ יִּתֵּן לָךְ וּמִהַ יִּסְיֶךָ לָךְ לְשׁוֹן רְמִיָּה: חָצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גִּחְלִי רְתֻמִּים: אוֹיָהּ לִי כִּי גִרְתִּי מִשָּׁךְ שְׁכִנְתִּי עִם אֱהִלִּי קִדְרִי: רַבַּת שְׁכִנָּה לָהּ נַפְשִׁי עִם שׂוֹנֵא שְׁלוֹם: אֲנִי שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה לְמַלְחָמָה: יְיָ כֹּחַ לְהוֹסִיף כֹּחַ סְלִיחוֹת כְּרֻצּוֹנוֹ

¹⁹ וַיִּזְכֹּר לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ זְכוּתוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל חוֹזֵד וְרַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ. כְּפֶתוּב, וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵל שְׁמוּאֵל אֵל תַּחֲרֹשׁ מִמֶּנּוּ מִזְעַק אֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ וַיִּשְׁעֵנוּ מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל טָלָה חֶלֶב אֶחָד וַיַּעֲלֶה עוֹלָה כָּלִיל לַיהוָה וַיִּזְעַק שְׁמוּאֵל אֵל יְיָ בְּעַד יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲנֵהוּ יְיָ:²⁰

מִי שֶׁעָנָה אֶת שְׁמוּאֵל בְּמִצְפָּה, הוּא יַעֲנֶה אוֹתָנוּ [וְאֵת כָּל קְהִלּוֹת הַקִּדְשׁ וְכָל הַשְּׂרוּיִים בְּצֶעַר וּבְצָרָה וְכָל הַשְּׁבוּיִם הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ וַיּוֹשִׁיעֵם וַיַּפְּדֵם וּמִכָּל צָרוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם] וַיִּשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקֹתֵינוּ הַיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹמֵעַ צַעֲקָה:

הָרִיעוּ בְנֵי אֶהְרֹן הָרִיעוּ מְרִיעִים שְׁבָרִים-תְּרוּעָה [תְּקִיעָה שְׁבָרִים-תְּרוּעָה] אֵל הוֹרִיתָ לָנוּ לומר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, זָכַר לָנוּ הַיּוֹם בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, כְּהוֹדַעְתָּ לַעֲנִיּוֹ מִקֶּדֶם, כְּמוֹ שְׁכָתוּב: וַיֵּרֶד יְיָ בַּעֲנָן וַיִּתְּצַב עָמוּ שָׁם, וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְיָ: וַיַּעֲבֹר יְיָ עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא: קְהִלִּי: יְיָ אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב חֶסֶד וְאֱמֶת: נָצַר חֶסֶד לְאֵלֶּפִים נִשְׂאָ עוֹן וּפָשַׁע וְחִטָּאָה וְנִקְּהָ. וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטֹּאתֵנוּ וְנַחֲלֹתֵנוּ:

הַיּוֹם שָׁעָה שְׁוֹעֵת צַעֲקִים בְּכַח לֵאֵל, הַיּוֹם גָּאֵל לַעֲמֻד גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל, הַיּוֹם תִּרְחַם עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִם כְּבָנִים אִם כְּעַבְדִּים, אִם כְּבָנִים רַחֲמֵנוּ כְּרַחֵם אֲבָ עַל בָּנִים, וְאִם כְּעַבְדִּים עֵינֵינוּ לָךְ תְּלוּיוֹת עַד שֶׁתַּחֲנִנוּ וְתוֹצִיא כְּאוֹר מִשְׁפָּטֵנוּ, אִיוֹם קִדּוּשׁ:

עֲנֵנוּ יְיָ קְהִלִּי: עֲנֵנוּ אֱלֹהֵינוּ קְהִלִּי: עֲנֵנוּ, עֲנֵנוּ אֲבִינוּ קְהִלִּי: עֲנֵנוּ, עֲנֵנוּ הָעוֹנָה לְשְׁמוּאֵל בְּמִצְפָּה קְהִלִּי: עֲנֵנוּ.

שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה עֲנֵנוּ בְּמִדַּת הַרְחָמִים וְתִשְׁמְרֵנוּ מִכָּל אוֹיְבֵינוּ. כְּפֶתוּב, שִׁיר לְמַעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינֵי אֵל הַהָרִים מֵאֵין יָבֵא עֲזָרִי: עֲזָרִי מֵעַם יְיָ עֲשֵׂה שְׁמִים וְאֶרֶץ: אֵל יִתֵּן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֵל יָנוּם שְׁמֶרְךָ: הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: יְיָ שְׁמֶרְךָ יְיָ צִלְךָ עַל יָד יְמִינֶךָ: יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יִכְפֶּה וְיָרַח בַּלַּיְלָה: יְיָ יִשְׁמְרְךָ מִכָּל רָע יִשְׁמַר אֶת נַפְשְׁךָ: יְיָ יִשְׁמַר צִאתְךָ וּבֹאְךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

יְיָ כֹּחַ לְהוֹסִיף כֹּחַ סְלִיחוֹת כְּרֻצּוֹנוֹ וַיִּזְכֹּר לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ זְכוּתוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ הַנָּבִיא וְרַחֵם

¹⁹ הרחבה זו היא מהטור והקדמונים והפוסקים בתיקון הגאונים מתחיל מכאן: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל קִבְּצוּ אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל הַמִּצְפָּתָה וְאֶתְפַּלֵּל בְּעֵדְכֶם אֵל יְיָ: וַיִּקְבְּצוּ הַמִּצְפָּתָה וַיִּשְׁאָבוּ מִיָּם וַיִּשְׁפְּכוּ לִפְנֵי יְיָ וַיִּצְוּמוּ בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמְרוּ שֵׁם חֲטָאוּנוּ לַיהוָה וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְפָּה: וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים כִּי הִתְקַבְּצוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּצְפָּתָה וַיַּעֲלוּ סִרְגֵּי פְלִשְׁתִּים אֵל יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים:

²⁰ וַיְהִי שְׁמוּאֵל מַעֲלָה הָעוֹלָה וּפְלִשְׁתִּים נִגְשׁוּ לְמַלְחָמָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּרְעוּ יְיָ בְּקוֹל גְּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא עַל פְּלִשְׁתִּים וַיִּהְיֶם וַיִּנָּגְפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עלינו למען שמך. כאמור, ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר יי אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה: ענני יי ענני וידעו העם הזה כי אתה יי האלהים ואתה הסבת את לבם אחרנית: ותפל אש יי ותאכל את העלה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר ואת המים אשר בתעלה לחכה: וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו יי הוא האלהים יי הוא האלהים:

מי שענה את אליהו בחר הפרמל, הוא יענה אותנו [ואת כל קהלות הקדש וכל השרונים בצער ובצרה וכל השבויים הוא ישלח מלאכו ויושיעם ויפדם ומכל צרותיהם יצילם] **וישמע בקול צעקתנו ותפלתנו היום הזה. ברוך אתה יי שומע תפלה:**

תקעו הפהנים תקעו תוקעים תקיעה [שבירים-תרועה תקיעה] אל הורית לנו לומר שלש עשרה, זכר לנו היום ברית שלש עשרה, כהודעת לעניו מקדם, כמו שכתוב: וירד יי בענן ויתיצב עמו שם, ויקרא בשם יי: ויעבר יי על פניו ויקרא: יי יי אל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת: נצר חסד לאלפים נשא עון ופושע וחסא ונקח. וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו: היום שעה שועת צעקים בכח לאל, היום גאל לעמך גואל ישראל, היום תרחם על ארץ ישראל, אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטנו, איום קדוש:

עננו יי קהל: עננו אלהינו קהל: עננו, עננו אבינו קהל: עננו, עננו אלהי אליהו קהל: עננו.

²¹ עננו יי עננו, ביום צום תעניתנו, כי בצרה גדולה אנחנו, אל תפן אל רשענו, ואל תסתיר פניך ממנו, ואל תתעלם מתחנונתנו, היה נא קרוב לשועתנו, יהי נא חסדך לנחמנו, טרם נקרא אליך עננו. כדבר שנאמר: והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע. ונאמר, שיר המעלות ממעמקים קראתיך יי: אדני שמעה בקולי תהינה אזניך קשבות לקול תחנוני: אם עונות תשמר יה אדני מי יעמד: כי עמד הסליחה למען תגרא: קויתי יי קוטה נפשי ולדברו הוהלתי: נפשי לאדני משמרים לבקר שמרים לבקר: יחל ישראל אל יי פי עם יי החסד והרבה עמו פדות: והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו:

יכול להוסיף כאן סליחות כרצונו ²² אלהינו ואלהי אבותינו: קראתי מצרה לי / ההיטב חרה

²¹ תוספת זו נחלקו הראשונים במקומה וסודר כאן ע"פ הריטב"א שסדרו לברכת העונה בעת צרה וכ"ה במחזור רומא בתוך ברכה זו.

²² פיוט זה הוא הרחבה לברכת העונה בעת צרה נמצא בכ"י אחרי קרובה של ראב"ק לתענית גשמים, ובתיקון הגאונים נוסף פסוקים בעניין יונה ויתפלל יונה אל יי אלהיו ממעי הדגה: ויאמר קראתי מצרה לי אל יי ויענני מבטן שאול שועתי שמעת קולי: ותשליכני מצולה בלבב ימים ונהר יסבבני כל משפריד וגליד עלי עברו: ואני

לי / ראה יי כי צר לי / הנה לשלום מר לי / שדי אתה תומיד גורלי / תומיד חמתך והפר לי / למען שמך צורי וגואלי / ענה בעת צרה פלולי ומלולי. ככתוב, יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי: ונאמר, ונאמר קראתי מצרה לי אל יי ויענני מבטן שאול שועתי שמעת קולי: ונאמר, בצר לי אקרא יי ואל אלהי אקרא וישמע מהיכלו קולי ושועתי באזניו:

וזכר לנו יי אלהינו זכותו של יונה עבדך נביאך ורחם עלינו למען שמך.

כי אתה יי העונה בעת צרה, פודה ומציל בכל עת צרה וצוקה: מי שענה את יונה ממעי הדגה, הוא יענה אותנו [נאת כל קהלות הקדש וכל השרונים בצער ובצרה וכל השבויים הוא ישלח מלאכו ויושיעם ויפדם ומכל צרותיהם יצילם] וישמע בקול צעקתנו ויעננו בעת צרותינו היום הזה. ברוך אתה יי העונה בעת צרה:

הריעו בני אהרן הריעו מריעים שברים-תרועה [תקיעה שברים-תרועה] אל הורית לנו לומר שלש עשרה, זכר לנו היום ברית שלש עשרה, כהודעת לעניו מקדם, כמו שכתוב: וירד יי בענן ויתיצב עמו שם, ויקרא בשם יי: ויעבר יי על פניו ויקרא: קהל: יי יי אל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת: נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה. וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו: היום שעה שועת צעקים בכח לאל, היום גאל לעמך גואל ישראל, היום תרחם על ארץ ישראל, אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטנו, איום קדוש:

עננו יי קהל: עננו אלהינו קהל: עננו, עננו אבינו קהל: עננו, עננו העונה ליונה ממעי הדגה קהל: עננו.

תפלת עני / ושפיכת שיח / ביום נקרא / ענה שועתנו. ככתוב בדברי קדשך: תפלה לעני כי יעטף ולפני יי ישפך שיחו: יי שמעה תפילתי ושועתי אליך תבוא: אל תסתה פניך ממני ביום צר לי הטה אלי אזנך ביום אקרא מהר ענני: כי כלו בעשן ימי ועצמותי כמוקד נחרו: הופה כעשב ויבש לבי כי שכחתי מאכל לחמי: מקול אנחתי דבקה עצמי לבשרי: דמיתי לקאת מדבר הייתי ככוס חרבות: שקדתי ואהיה פצפור בודד על גג: כל היום חרפוני אויבי מהוללי בי נשבעו: כי אפר פלחם אכלתי ושקוני בבכי מסכתי: מפני זעמך וקצףך כי נשאתני ותשליכני: ימי כצל נטוי ואני כעשב איבש: ואתה יי לעולם תשב וזכרך לדור ודור: אתה תקום

אמרתי נגרשתי מנגד עיניך אך אוסיף להביט אל היכל קדשך: אפפוני מים עד נפש תהום יסבבני סוף חבוש לראשי: לקצבי הרים ירדתי הארץ ברחיה בעדי לעולם ותעל משחת חיי יי אלהי: בהתעטף עלי נפשי את יי זכרתי ותבוא אליך תפילתי אל היכל קדשך: משמרים הבלי שוא חסדם יעזבו: ואני בקול תודה אזהבה לך אשר נדרתי אשלמה ושועתה ליי: ונאמר יי לדג ויקא את יונה אל היבשה:

תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד: כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו: וייראו גוים את שם יי וכל מלכי הארץ את כבודך: כי בנה יי ציון נראה בכבודו: פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם: תפתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל יה: כי השקיף ממרום קדשו יי משמים אל ארץ הבית: לשמע אנקת אסיר לפתח בני תמותה: לספר בציון שם יי ותהלתו בירושלם: בהקבץ עמים יחדו וממלכות לעבד את יי: ענה בדרך כחי קצר ימי: אמר אלי אל תעלני בחצי ימי בדור דורים שנותיך: לפניך הארץ יסדת ומעשה ידיך שמים: המה יאבדו ואתה תעמד וכלם כפגד יבלו כלבוש תחליפם ויחלפו: ואתה הוא ושנותיך לא יתמו: בני עבדיך ישפנו וזרעם לפניך יפון:

יכול להוסיף כאן סליחות כרצונו

23 וידוי לתפילת נעילה והיחיד אומר אחר תפילתו (כמבואר בטור ס' תקעט) **אלהינו ואלהי אבותינו,**

(אנא) תבוא לפניך תפלתנו, ואל תתעלם מתחנונו, שאין אנחנו עזי פנים וקשי ערף לומר לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו צדיקים אנחנו ולא חטאנו, אבל אנחנו ואבותינו חטאנו: אשמונו, בגדנו, גזלנו, דברנו דפי, העוינו, והרשענו. זדנו, חמסנו, טפלנו שקר. יעצנו רע, כזבנו, לצנו. מרדנו, נאצנו, סררנו. עוינו, פשענו, צררנו. קשינו ערף, רשענו, שחתנו. תעבנו, תעינו, תעתענו. סרנו ממצותיך וממשפטיך הטובים ולא שוה לנו. ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו.

מה נאמר לפניך יושב מרום, ומה נספר לפניך שוכן שחקים, הלא כל הנסתרות והנגלות אתה יודע:

אתה נותן יד לפושעים, וימינך פשוטה לקבל שבים, ותלמדנו יי אלהינו להתודות לפניך על כל עונותינו, למען נחדל מעשק ידינו, ונתקבלנו בתשובה שלמה לפניך כאשים וכניחוחים, למען דבריך אשר אמרת, אין קץ לאשי חובותינו ואין מספר לניחוחי אשמתנו, ואתה יודע שאחריתנו רמה ותולעה לפיכך הרבית סליחתנו, מה אנו מה חיינו מה חסדנו מה צדקנו מה פחנו מה גבורתנו, מה נאמר לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו הלא כל הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל כי רב מעשיהם תהו וימי חיייהם הבל לפניך, ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל:

אתה הבדלת אנוש מראש ותפירהו לעמד לפניך, כי מי יאמר לך מה

²³ בסידור הגאונים סדרו את הוידוי בברכת סלח לנו וכמנהגם שבכל תעניות מאריכים ב'סלח לנו' אמנם כבר כתב הש"ע בהלכות תענית שלא נהגו כן להאריך בברכת סלח לנו וכן נהגו בארץ ישראל, לכן סדרתי הוידוי כאן ע"פ מה שכתב המאירי להתוודות בברכה זו אלא אם כן הוא לא רוצה להתוודות שוב אחרי שהתוודה ב'סלח לנו', והטעם כדי לסיים בוידי וכמו שנהג בוידי שבסליחות וביורה"כ לסיים התפילה בוידי, וסדר הוידוי כאן הוא לתפילת נעילה וכמבואר בטור ס' תקעט שאומר סדר של נעילה רק דולג כאן החלק של יורה"כ.

תפועל, ואם יצדק מה יתן לך. ואתה ברחמיך הרבים רחם עלינו כי לא תחפוץ בהשחתת עולם, שנאמר "דרשו יי בהמצאו קראהו בהיותו קרוב: יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישב אל יי וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח". ואתה אלוה סליחות חנון ורחום ארך אפים ורב חסד ומרבה להיטיב, ורוצה אתה בתשובת רשעים ואין אתה חפץ במיתתם, שנאמר "אמר אליהם חי אני נאם אדני אלהים אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחייה שובו שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בית ישראל!" ונאמר, "החפץ אחפץ מות רשע נאם אדני אלהים הלוא בשובו מדרכיו וחייה!" ונאמר, "כי לא אחפץ במות המת נאם אדני אלהים והשיבו וחייו!" [ונאמר, שובה ישראל עד יי אלהיך כי כשלת בעונך: קחו עמכם דברים ושובו אל יי אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו: אשור לא יושיענו על סוס לא נרכב ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו אשר בך ירחם יתום:] כי אתה סולחן לישראל ומוחלן לשבטי ישראל בך דור ודור ומבלעדיך אין לנו מלך מוחל וסולח. עד כאן הוידוי ליחיד

וזכר לנו יי אלהינו זכותו של דוד משיחך ושלמה בנו ורחם עלינו ועל ארצך למען שמך. כאמור, ²⁴ויבן שם דוד מזבח ליי ויעל עלות ושלמים ויעתר יי לארץ ותעצר המגפה מעל ישראל: ונאמר, ²⁵בהנגף עמך ישראל לפני אויב אשר יחטאו לך ושובו אליך והודו את שמך והתפללו והתחננו אליך בבית הזה: ואתה תשמע השמים וסלחת לחטאת עמך ישראל והשיבתם אל האדמה אשר נתת לאבותם: ונאמר, וירא יי אל שלמה בלילה ויאמר לו שמעתי את תפלתך ובחרתי במקום הזה לי לבית זבח: הן אעצר השמים ולא יהיה מטר והן אצוה על חגב לאכול הארץ ואם אשלח דבר בעמי: ויכעו עמי אשר נקרא שמי עליהם ויתפללו ויבקשו פני וישבו מדרכיהם הרעים ואני אשמע מן השמים ואסלח לחטאתם וארפא את ארצם:

מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים, הוא יענה אותנו [ואת כל קהלות הקדש וכל השרויים בצער ובצרה וכל השבויים הוא ישלח מלאכו ויושיעם ויפדם ומכל צרותיהם יצילם] **וישמע בקול צעקתנו לרחם עלינו כרב רחמיו**

²⁴ בתיקון הגאונים נוסף: הכל נתן ארונה המלך למלך ויאמר ארונה אל המלך יי אלהיך ירצף: ויאמר המלך אל ארונה לא כי קנו אקנה מאותך במחיר ולא אעלה ליי אלהי עלות חנם ויקן דוד את הגרן ואת הבקר בכסף שקלים חמשים:

²⁵ בתיקון הגאונים נוסף: כי יצא עמך למלחמה על אויב בדרך אשר תשלחם והתפללו אל יי דרך העיר אשר בחרת בה והבית אשר בנית לשמך: ושמעתי השמים את תפלתם ואת תחנונם ועשית משפטם: כי יחטאו לך כי אין אדם אשר לא יחטא ואנפת בם ונתתם לפני אויב ושביו שביהם אל ארץ האויב רחוקה או קרובה: והשיבו אל לבם בארץ אשר נשבו שם ושובו והתחננו אליך בארץ שביהם לאמר חטאנו והעונו רשענו: ושובו אליך בכל לבבם ובכל נפשם בארץ איביהם אשר שבו אתם והתפללו אליך דרך ארצם אשר נתת לאבותם העיר אשר בחרת והבית אשר בנית לשמך: ושמעתי השמים מכון שבתך את תפלתם ואת תחנונם ועשית משפטם: וסלחת לעמך אשר חטאו לך ולכל פשעיהם אשר פשעו בך ונתתם לרחמים לפני שביהם ורחמם: וירא יי אל שלמה שנית כאשר נראה אליו בגבעון: ויאמר יי אליו שמעתי את תפלתך ואת תחנונך אשר התחננתה לפני הקדשתי את הבית הזה אשר בנית לשום שמי שם עד עולם והיו עיני ולבי שם כל הימים:

היום הזה. ברוך אתה יי, המרחם על הארץ:

תקעו הפנים תקעו תוקעים תקיעה [שברים-תרועה תקיעה] אל הורית לנו לומר שלש עשרה,

זכר לנו היום ברית שלש עשרה, כהודעת לעניו מקדם, כמו שכתוב: וירד יי בענן ויתיצב עמו שם, ויקרא בשם יי: ויעבר יי על פניו ויקרא: קהל: יי יי אל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת: נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה. וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו:

היום שעה שועת צעקים בכח לאל, היום גאל לעמך גואל ישראל, היום תרחם על ארץ ישראל, אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטנו, איום קדוש:

עננו יי קהל: עננו, עננו אלהינו קהל: עננו, עננו אבינו קהל: עננו העונה לדוד ושלמה בנו בירושלים קהל: עננו.

רפאינו וכו'

אל ארך אפים אתה, ובעל הרחמים נקראת, ודרך תשובה הורית. גדלת רחמך וחסדיך, תזכר היום ובכל יום לזרע ידיך. תפן אלינו ברחמים, כי אתה הוא בעל הרחמים. בתחנון ובתפלה פניך נקדם, כהודעת לעניו מקדם. מחרון אפך שוב, כמו בתורתך כתוב. ובצל כנפיך נחסה ונתלונן, כיום וירד יי בענן. תעבר על פשע ותמחה אשם, כיום ויתיצב עמו שם.

תאזין שועתנו ותקשיב מנו מאמר, כיום ויקרא בשם יי, ושם נאמר:

תוקעין בשופר תשר"ת **ויעבר יי על פניו ויקרא:** קהל: יי יי אל רחום וחנן ארך

אפים ורב חסד ואמת: נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה: וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו:

סלח לנו אבינו כי חטאנו, מחל לנו מלפנו כי פשענו, כי אתה אדני טוב וסלח ורב חסד לכל קוראיך.

כרחם אב על בנים כן תרחם יי עלינו: ליי הישועה, על עמך ברכתך סלה: יי צבאות עמנו משגב לנו, אלהי יעקב סלה: יי צבאות, אשרי אדם בטח בך: יי הושיעה, המלך יעננו ביום קראנו:

סלח נא לעון העם הזה, כגדל חסדך, וכאשר נשאתה לעם הזה, ממצרים ועד הנה: ושם נאמר:

ויאמר יי סלחתי כדברך:

הטה אלהי אונך ושמע, פקח עיניך וראה שממתינו, והעיר אשר נקרא שמך עליה כי לא על צדקתינו, אנחנו מפילים תחנונינו לפניך, כי על רחמך הרבים: אדני שמע, אדני סלחה, אדני הקשיבה ועשה, אל תאחר, למענך אלהי, כי שמך נקרא על עירך ועל עמך:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ: אֵל דָּמִי לָךְ רַב וְגֹאֲלִי, יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם וְעַתָּה צָרָה לְיִשְׂרָאֵל, בְּרָבוֹת עֲתִים פְּלֵא עֲשׂוֹת הוֹאֵל, אֵל תַּחֲרֹשׁ וְאֵל תִּשְׁקֹט אֵל.
 לֵב עֲבָדֶיךָ עֲזָבְסָ וְחִיל הַחַזִּיקָם, חֲנֹס לְקַחוּ וְאוֹיֵב בְּאַפָּס עֲשָׂקָם, קִנְאָה קִנְאָתָם וְנִקְוֹם נָקָם, וְהָשִׁב לְשִׁכְנֵינוּ שְׂבַעֲתִים אֵל חִיקָם.
 יָמִין וּשְׂמָאל צִפִּיתִי וְאֵין מִכִּיר, צוֹרֵר מֵאֲבָד וּמִתְגַּבֵּר עִמָּךְ לְהַעֲכִיר, חֲרָפְתָם נֶצַח תִּמְיד לְהַזְכִּיר, חֲרָבָךְ רוּחַ וְחֻצֶיךָ מִדָּמָם תִּשְׁפִּיר.
 הַעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אִם יוֹרֵשׁ אֵין לוֹ, לְבֵי הָיָה וְשׁוֹדָדִים בָּאוּ לוֹ, לְתַהוּ וְהִבֵּל כָּלָה כְּחוֹ וְחִילוֹ, נִרְדָּף יָגַע וְלֹא הוֹנִחַ לוֹ.
 חֲלָלָה יַעֲזֹב עֲלֶיךָ עוֹז מִתְאַזֵּר, תַּהוֹם רַבָּה מִדָּרִיךְ וְלִים גּוֹזֵר, לָכֵן שָׁב אֵלֶיךָ וְעֲדִיךָ חוֹזֵר, כִּי יָתוֹם אַתָּה הָיִיתָ עוֹזֵר.
 זְרוּעֶם שָׁמוּ בְּשֹׁר הַרְבּוּ כְּבוֹד, וּבֹטְחֶיךָ חֵי וְקִים נִתְּנוּ לְמַאֲבֹד, וּבְכָל זֹאת חֲטָבוֹד וְהֶאֱמִירוֹד לְלִבּוֹד, יְיָ צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד.
 קוֹמָה עֲזָרְתָה לְגוֹי לְקַחְתָּ בְּמִסּוֹת, זָרוּי וְנִפּוּץ וְנָס בְּצִלְךָ לַחֲסוֹת, נִדַּח הַסֵּתֵר נוֹדֵד חוֹפֵף לְכִסּוֹת, קוֹם כִּי עֲלֶיךָ הִדְבֵּר לַעֲשׂוֹת.

אֵל מֶלֶךְ, יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רַחֲמִים, מִתְנַהֵג בְּחִסְדִּיּוֹת, מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ, מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, מִרְבֵּה מַחִילָה לַחֲטָאִים וְסִלִּיחָה לְפוֹשְׁעִים, עוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם כָּל בְּשָׂר וְרוּחַ, לֹא כִרְעָתָם תִּגְמֹל. אֵל הוֹרִיתָ לָנוּ לומר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, זָכַר לָנוּ הַיּוֹם בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, כְּהוֹדַעְתָּ לַעֲנִיו מִקֵּדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיֵּרֶד יְיָ בַּעֲנָן וַיִּתְּצֵב עַמּוֹ שָׁם, וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְיָ: תוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר תִּשְׂרֹט"ת **וַיַּעֲבֹר יְיָ עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא:** קָהֵל: יְיָ יְיָ אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרְךָ אֲפִים וְרַב חֶסֶד וְאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד לְאֱלֹפִים נִשָּׂא עוֹן וּפֹשַׁע וְחֲטָאָה וְנִקְהָה. וְסִלַּחְתָּ לַעֲוֹנֵינוּ וְלַחֲטָאֵתָנוּ וְנַחֲלִתָנוּ:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ: אֲנִי קָרָאתִיךָ כִּי תַעֲנֵנִי אֵל וְהַעֲתֵר אֵלִי, בְּקֶרֶב עָלִי מִרְעִים לְפָרֵשׁ רֶשֶׁת לְמַעַגְלִי, גּוֹל אֵלֶיךָ דִּרְשָׁתִי אֲנָא רֵאָה עֲנִי וְעֲמָלִי, יְיָ מָה רַבּוֹ צָרִי רַבִּים קָמִים עָלִי.
 דַּבְּרִי מִרְמוֹת וְהוֹת יַחֲשָׁבוֹן טוֹפְלִי שֶׁקֶר וְעוֹלָה, הִגִּיוֹן לִבִּי וְכָל מַחֲשַׁבוֹתַי עָלִי יוֹמָם וְלַיְלָה, וַיִּדְרָכּוּ אֶת לְשׁוֹנִי קִשְׁתָּם בְּלִי רַחֲמִים וְחֲמִלָה, רַבִּים אֲמָרִים לְנַפְשִׁי אֵין יִשְׁוּעָתָה לוֹ בְּאֱלֹהִים סֵלָה.
 זָדִים אֲכַזְרִים נוֹסְדוּ יַחַד עָלִי מִיִּרְאָתָךְ לְהַכְחִישִׁי, חֲקָקִי אֲנִי וְעִמָּל חוֹקִקִים חוֹרְשִׁים תִּמְיד לְהַעֲנִישִׁי, טָמְנוּ לִי שַׁחַת רֶשֶׁתָם לְהִיּוֹת מוֹקֵשׁ לְנַפְשִׁי, וְאַתָּה יְיָ מִגֵּן בַּעֲדִי כְּבוֹדִי וּמִרִים רִאשִׁי.
 יָדוּעַ יִדְעָתָ בְּצָרוֹת נַפְשִׁי כִּי יָדִי אֲזָלָה, פָּלוּ בִּיגוֹן חֲיִי וּשְׁנוֹתִי בְּאַנְחָה וְנַפְשִׁי נִבְהָלָה, לָךְ אָמַר לִבִּי אֶת פָּנֶיךָ אֲבַקֶּשֶׁה וְאֵיחָלָה, קוֹלִי אֵל יְיָ אֶקְרָא וַיַּעֲנֵנִי מִהֵרָ קִדְשׁוֹ סֵלָה.

מִפֶּלֶט לִי הַחִישָׁה כִּי אֶתָּה סִתְרִי וּמִגִּנִּי, נִזְרָאוֹת בְּצֶדֶק תַּעֲנִנִי אִין בִּלְתֶּדָּה
לְהוֹשִׁיעֵנִי, סִלְעִי וּמַצְדָּתִי מֵאֵז תַּמְכֶּת בִּי לִפְנֵיךָ לְהַצִּיבֵנִי, אֲנִי שֹׁכֵבְתִי וְאִישָׁנָה
הַקִּיצוֹתִי כִּי יִי יִסְמְכֵנִי.

עַל מִי אֲנוֹסָה לְעֶזְרָה בְּיוֹם צִרִי וְחִילִי, פָּנִיתִי יָמִין וְאִין מִכִּיר וְשִׁמְאֵל וְאִין
בְּחוּמְלִי, צָפִיתִי שׁוֹב עֲדִיךָ לְשֹׂאת בְּשֵׁם קִדְשְׁךָ דְּגָלִי, לֹא אִירָא מִרְבָּבוֹת עִם אֲשֶׁר
סָבִיב שְׁתוּ עָלַי.

קִצְפַּת מַעַט בַּעֲוֹנִי וְאִם בְּשֹׁפֶף קֶצֶף הַעֲבֵרְתָּ, רִדְפִי עֲזָרוּ לָרָעָה כִּי מֵאֵד יָמִינִם
הֶאֱדַרְתָּ, שׁוֹבָה אֵלַי בְּרַחֲמִים וְשֹׁבֵר זְרוּעַ רִשְׁעֵי הַגְּבֻרָתְךָ, קוּמָה יְיָ הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהֵי
כִּי הִכִּיתָ אֶת כָּל אֹיְבֵי לְחֵי שְׁנֵי רִשְׁעִים שְׁבָרְתָּ.

תָּם וְיָשָׁר יִצְרוּנִי כִּי קוֹיִתִּיךָ נִזְרָא עָלֵיךָ, בְּשֵׁם קִדְשְׁךָ חֲסִיתִי נִזְרָא וְנִעְלָה, מְרוֹם
הַעִירָה נִזְרָאוֹתֶיךָ כִּי לָךְ מִשְׁפָּט הַגָּאֻלָּה, לִיִּי הַיְשׁוּעָה עַל עַמְּךָ בְּרַכְתָּךְ סֵלָה.

ג. סליחה עתיקה ע"פ א' ב'

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ: אֲנָשִׁי אֲמוֹנָה אֲבָדוּ, בָּאִים בְּכַח מַעֲשִׂיהֶם, גְּבוּרִים לַעֲמֹד
בַּפָּרֶץ, דּוֹחִים אֶת הַגְּזָרוֹת, הָיוּ לָנוּ לְחֻמָּה, וּלְמַחֲסָה בְּיוֹם זַעַם, זֹעֲכִים אֶף
בְּלִחְשָׁם, חֲמָה עָצְרוּ בְּשׁוּעָם, טָרָם קִרְאוּךָ עֲנִיתָם, יוֹדְעִים לַעֲתֹר וּלְרַצוֹת, פָּאָב
רַחֲמֶת לְמַעַנָם, לֹא הִשְׁיבוֹת פָּנֵיהֶם רִיקָם, מִרַב עֲוֹנֵינוּ אֲבָדְנוּם, נֶאֱסָפוּ מִנוּ
בְּחֻטְאֵינוּ, סָעוּ הֵמָּה לְמִנוּחוֹת, עָזְבוּ אוֹתָנוּ לְאַנְחוֹת, פָּסוּ גְדְרֵי גֶדֶר, צָמְתוּ מִשִּׁיבֵי
חֲמָה, קָמִים בַּפָּרֶץ אִין, רִאוּיִם לְרַצוֹתֶיךָ אֶפְסוּ, שׁוּטְטָנוּ בְּאַרְבַּע פְּנוֹת, תְּרוּפָה
לֹא מִצָּאָנוּ, שִׁבְנוּ אֵלֶיךָ בְּבִשָּׁת פָּנֵינוּ, לְשִׁחְרָךְ אֵל בַּעַת צְרוֹתֵינוּ.

ד. סליחה ע"פ תשר"ק ובסוף חתום 'מאיר חזק'

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ: תַּעֲנִית צָבוּר קִבְּעוּ תַּבּוּעַ צָרָכִים, שׁוֹב עֲדִיךָ חַפְּשׁ
וּלְחֻקּוֹר דְּרָכִים, רַךְ לְרַצוֹת בְּשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה עָרָכִים, קָשָׁה לַכַּעֲוָס תֵּת לְאִפִּים
אֲרָכִים.

צִדְדֶיךָ מְקַשְּׁטִים עֲדִים בְּלִי תַפְּשִׁיט, פֶּאֶר הֶרַחֲמִים וְהַסְלִיחוֹת הוֹד תַּכְשִׁיט, עֲרֶךְ
שׁוּעָתָנוּ לָךְ לְבַד נֹשִׁיט, סִדֵּר חַיִּים וּפְרִנָּסָה לִיצוּרִים תּוֹשִׁיט.

נִסְתַּמָּה הַכִּירָה וְנִתְרוֹקֵן טֹהַר הַשְּׁלָחַן, מִזִּין וּמִזִּיחַ סִתֵּר מַעֲבַדַּת פְּלָחַן, לְשִׁפִּיכַת
הַנֶּפֶשׁ חֲשׁוֹב כְּבִשִׁית זִלְחָן, פֶּמְעֵטֶר וּמִשְׁבִּיעַ גּוֹאֵל וְרוֹפֵא וְסִלְחָן.

יָאוֹת לָךְ יַעֲן מִמֶּנֶתֶךָ נִשְׁנָסֶת, טוֹב רוּחְךָ הַיּוֹת נִזְוָנֶת וּמִתְפַּרְנָסֶת, חֶלֶף שׁוֹאֵלֶת
קוֹבֶלֶת וּמִתְנוֹסָסֶת, זָכַר דְּאֲגוּתִיָּה לִפְנֵיךָ מְשִׁיחָה וּמִכְנָסֶת.

וְאֵלֶיךָ הִיא נְשׁוּיָה וּבֶדֶךָ חֲסִיָּה, הַוּוֹתִיָּה הַעֲבֵר מִי כְמוֹד חֲסִין יְהִי, דִּירָךְ אֲמִנוּתֶיךָ
בְּחֶלֶקְךָ לְלִגְיוֹנְךָ אֶפְסִינָא, גְּמוּל חֶסֶד לְעֻלּוּבָה הִלְזוּ אֲכֻסְנָא.

בְּקִיָּאִים וּמִשְׁבִּים לְרַצוֹתֶיךָ בְּדִבְרִים עֲרָבִים, אֶפְסוּ פְסוּ בְּכַחַם קֶטְגוֹר מְעַרְבָבִים,
מֵאֲהָבִי לְאֲבִיהֶם שְׁבִשְׁמִים זְרִיזִים וּמְעַרְבָבִים, יִרְאוּ נִדְבָרִים דָּתוֹ שְׁחָרִים
וְעֲרָבִים.

הַקִּדְשָׁנוּ צוּם עוֹלָלִים וְזִקְנֵי אֲסָפוֹת, יִשְׁרָנוּ רִנָּה וּתְפִלָּה וְשִׁקְדָנוּ סְפוֹת. חֲשׁוֹךְ

למטה מעון ושלומנו תשפת, זקוף דל מעפר ואביון מאשפות.
בתור המעלה ובמדות הגונות תרומות, ערבנו שים לטוב יושב מרומות,
ובמקוה טהר תדיח קלות ורמות, מצוא תפלתנו חסד לאדרך רוממות.

ה. ע"פ א"ב

אלהינו ואלהי אבותינו: אורך תזריח לחשכה, ברחמים גדולים תשוב אליה,
גלה לה יום נקם בלב, דברך תשלח ותפאנו, תאר פניך אלינו, ואל תשכחנו
לנצח, זכות הררי קדם זכר, חטאת נעורים אל תזכר, טמאה מעלינו תסיר,
ידידות נפשך אל תשכח, כלולות אהבתנו תזכר, לכתנו אחריך במדבר, משכנו
ונרוץ אחריך, נחנו והביאנו אל חדריך, סעדנו וסמכנו ונחיה, עת כי תשמיענו
קולך, פצנו משאון גלים, צולה תחריב באפך, קומה בחרונך על גאים, רומה
עזך ורומם שפלים, שבר זרוע רשע, תמלך לבדך בקוראי שמך, תודיע לעין כל
אמים, כי אין אלוה מבועדיך, כי תביאנו להר קדשך ותשמחנו בבית מקדשך.

ו. פיוט לעת מלחמה מרבי שלמה הבבלי ותיקוהו לאמרו בסליחות בעת צרת מלחמה

חננו יי חננו, עננו יי עננו, עזרנו אלהי ישענו, פי עליך נשענו.

אלה בשלישמו ואלה בפרשימו בקרב, ואנחנו בשמך יכלת להתערב (ע"פ מלכים ב'
יח' כג' ופירושו "להתגאות במלחמה"), שוכן שחק לישענו תקרב. קהל: חננו יי חננו, עננו יי

עננו, עזרנו אלהי ישענו, פי עליך נשענו.

אלה בלגיונם ואלה בגאונם מתפארים, ואנחנו ברב להושיע מתגברים, לעוזר
לאין כח מכבירים. קהל: חננו יי חננו, עננו יי עננו, עזרנו אלהי ישענו, פי עליך
נשענו.

אלה במגינתם ואלה בצינתם [מגן] מסתתרים (ע"פ תהילים צא' ד' ופירושו "מתעטפים"), ואנחנו
באמתך מחסה תרים, מרוח עריצים היות נסתרים. קהל: חננו יי חננו, עננו יי
עננו, עזרנו אלהי ישענו, פי עליך נשענו.

אלה בהצהלה ושעט [צהלת סוסים ושעט] ואלה בצחצוח [חרבות] ומעט (ע"פ יחזקאל כא' כ'
ופירושו מלשון מעטה - לבוש מלחמה), ואנחנו באור כשלמה עט, מרום שרם בדיכוי בעט'.

קהל: חננו יי חננו, עננו יי עננו, עזרנו אלהי ישענו, פי עליך נשענו.

אלה בהגפת תריסים ואלה בשפעת קלגסים, ואנחנו במגן חוסים [ומיגון
מתגיסים], שובר מטה גאון גסים. קהל: חננו יי חננו, עננו יי עננו, עזרנו אלהי
ישענו, פי עליך נשענו.

אלה בקרני נבחים ואלה בקול צוחים, ואנחנו בקולו כמי שבחים, מפרק ומפוצץ
סלעי צחחים. קהל: חננו יי חננו, עננו יי עננו, עזרנו אלהי ישענו, פי עליך נשענו.
אלה בטיכוס ערךן (בסידור מפקד המלחמה "ערוך מלחמה" ואל ב' ה', "ערוך כאיש למלחמה" ירמיהו ו' כג',

שם נ' מב'), ואלה בטכסיסי צרךן, ואנחנו באין כערכו ארךן (ה' ארך אפים), מקים מרךן
לבמות דורךן. קהל: חננו יי חננו, עננו יי עננו, עזרנו אלהי ישענו, פי עליך נשענו.

אלה בנצחנימו ואלה ברוצחנימו הבטחות, ואנחנו בנצח ישראל כפינו שטוחות,

מַלְעָרוֹץ וּמַלְיָרָא וּמַלְרֵךְ טוּחוֹת. ^{קהל} חֲנֻנוּ יְיָ חֲנֻנוּ, עֲנֻנוּ יְיָ עֲנֻנוּ, עֲזָרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי עָלִיד נִשְׁעָנוּ.

אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, חֲטָאנוּ לְפָנֶיךָ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, אֵין לָנוּ מַלְךְ אֱלֹהֵי אֲתָה.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, בְּטֹל מַעְלֵינוּ כָּל גְּזֵרוֹת קִשּׁוֹת.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, בְּטֹל מַחֲשָׁבוֹת שׁוֹנְאֵינוּ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, הִפֵּר עֲצַת אוֹיְבֵינוּ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, כִּלָּה כָּל צָר וּמִשְׁטָן מַעְלֵינוּ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, סָתַם פִּיּוֹת מִשְׁטֵינֵינוּ וּמִקְטָרֵינוּ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, כִּלָּה דְבַר וְחָרָב וְרָעָב וְשָׁבִי וּמִשְׁחִית וְעוֹן וְשִׁמְד מִבְּנֵי בְרִיתֶךָ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, מִנֵּעַ מִגְפָּה מִנְחָלֶתֶךָ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, סָלַח וּמַחֵל לְכָל עֲוֹנוֹתֵינוּ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, מַחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, מַחֵק בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים כָּל שְׁטָרֵי חוֹבוֹתֵינוּ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, הַחֲזִירְנוּ בְּתִשּׁוּבָה שְׁלָמָה לְפָנֶיךָ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, שְׁלַח רְפוּאָה שְׁלָמָה לְחוּלֵי עַמֶּךָ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, קִרְע 'רוּעַ גִּזְרֵי דִינֵנוּ'.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, זְכָרְנוּ בְּזַכָּרוֹן טוֹב לְפָנֶיךָ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, הַצְמַח לָנוּ יְשׁוּעָה בְּקִרְבֵּנוּ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, הָרֵם קָרֹן יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, הָרֵם קָרֹן מְשִׁיחֶךָ.
אֲבִינוּ מִלְפָּנֶיךָ, מִלֵּא יְדֵינוּ מִבְּרָכוֹתֶיךָ.

בסוף התפילה נופלים על פניהם בתחינה

* * * * *

להארות והערות 0527630503 או eliya208@gmail.com

ישיבת ב'ית התלמוד רח' הרב שריה 70 ירושלים